

משרד החינוך התרבות והספורט

האגף לתרבות תורנית

מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 162 - סיוון-תמוז התשס"ה

חברי המערכת: הרב אליהו אביעד, בת-חן אהרונסון, ד"ר אברהם גוטליב, הרב אריה וינברגר,
ד"ר אריה סטריקובסקי, שמעון עזר, ד"ר עמנואל בן נאה, שמחה סיאני, חנה תובל
עיצוב עטיפה, סדר וגרפיקה: סטודיו "שושנה שחר"
הוצאה לאור: מחלקת הפרסומים, משרד החינוך התרבות והספורט

כתובת למכתבים: הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך התרבות והספורט
רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464
אתר האינטרנט של האגף לתרבות תורנית: www.education.gov.il/toranit
© כל הזכויות שמורות

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, התשס"ה

תוכן העניינים

7	תאריכים ומאורעות בחודשי סיוון-תמוז
19	חידון בדרך האתרים - מס' 6
22	חומר עיוני למדריכה - לחג השבועות
25	דינים - מדיני חג השבועות
27	לוח המודעות מס' 144 - תשבץ ספר תורה
28	פסיפס קהילות ישראל - יהודי גרמניה
37	פעולות
37	א. שבועות
46	ב. ימי בין המצרים
55	ג. פרשת השבוע
59	מלאכות יד
	חומר עזר
62	א. בנושאי חג השבועות, תורה שבעל-פה וערכים
65	ב. ימי בין המצרים
68	פתרונות לתשבץ ספר תורה
68	פתרונות לפרשת השבוע לנוער

חודש המורשת היהודית

"חודש המורשת היהודית" – סיוון תשס"ה

שפע של אירועים בנושאי המורשת והתרבות היהודית יתקיים בחודש סיוון תשס"ה (מאי-יוני 2005).

כמדי שנה יתקיימו האירועים ברחבי הארץ בשיתוף הרשויות המקומיות, ארגונים ומוסדות חינוך, מרכזים קהילתיים ומדרשות, מועדונים ומרכזי קליטה.

האירועים יעסקו במורשת היהודית כאבן יסוד משותפת במשמעות הרחבה והכוללת לכל תחומי החיים ומיועדת לכל הרבדים והגוונים החברתיים.

מתוכננים אירועים הכוללים שורה ארוכה של כנסים וימי עיון, הרצאות וסימפוזיונים, סיורים לימודיים ותערוכות, קונצרטים למוסיקה יהודית ואירועים אמנותיים.

חגיגות "יום ירושלים" פותחות את אירועי "החודש" בפעילויות מרכזיות ואזוריות וכן תהיינה פעולות מגוונות על ירושלים לאורך כל החודש. בהמשך יתקיימו מאות תיקוני ליל שבועות בלימודי תורה ובעיסוק בארון הספרים היהודי.

הפעילויות המתוכננות נותנות הזדמנות גם להעמקת הידע ביצירה היהודית לדורותיה ולהעשרה בתחום התרבות היהודית על היבטיה השונים.

לשם כך נרתמו לפעילות מנהלי המחלקות לתרבות תורנית מכל חלקי הארץ וכן ארגונים ומוסדות שונים המקיימים ימי עיון, תערוכות ופעילויות מגוונות המפורטות באתר האינטרנט של האגף.

פעילי תרבות, רכזי חינוך, עובדי הוראה והקהל הרחב בכל אתר ואתר מוזמנים להשתתף באירועי חודש המורשת היהודית.

לקבלת מידע נוסף על הפעילויות נא לפנות למפקח צביקה פלג, משרד החינוך התרבות והספורט, האגף לתרבות תורנית, רח' כנפי נשרים 22, ירושלים.

טל' 02-5601343, פקס' 02-5601370.

כתובת אתר האגף: www.education.gov.il/toranit

תאריכים ומאורעות בחודשי סיוון-תמוז

(אירועים ואתרים)

חודש סיוון הקדמה

חודש סיוון הוא החודש התשיעי למניין בריאת העולם והחודש השלישי למניין יציאת מצרים. מקורו של השם במונח האשורי "סיונו" שפירושו עת להט השמש. בלוח החקלאי מחפירות גזר נקרא החודש "קציר כלי" - קציר כללי. וכשם שהטבע מתוח ודרוך לקראת השלמתו בקציר, שהוא תכלית החריש והזריעה וכל עבודת האדמה, כך מבטאה ספירת העומר, מיציאת מצרים ועד מעמד הר סיני את הציפייה וההתכוננות להשלמת תכלית יציאת מצרים על ידי מתן תורה.

סיוון בטבע

גורל תבואות החורף כבר נחרץ: השעורה נקצרה ונאספה וקציר החיטים מתחיל. גם גידולי הקטניות מבשילים ונתלשים: עדשים, פול, חימצה ואפונה. עונת הטבע, החופפת את ארבעים ותשעה ימי ספירת העומר היא עונת ביניים - בין האביב לקיץ, המסתיימת בחג השבועות. לקראת סוף החודש מסתיימים הקציר ואיסוף התבואה ומתחיל הדייש, הנמשך במשך כל חודש תמוז. בשדות פורחים אחרוני הפרחים והצמחייה החורפית והאביבית נעלמת כליל מן השדה. הנוף הולך ומצהיב, הולך ונחרך. רק הכרמים, הבוסתנים ושדות השלחין מוריקים בנוף. בסיוון מסתיימת תקופת השרב של ראשית הקיץ. לפי שעה מזג האוויר קייצי אופייני - חם, אך פעילות האדם, החיה והעופות העוסקים בעונה זו בדגירה, אינה נפגמת כלל. רק בחוף הים מתגלים סימנים ראשונים להיחלשות דופק החיים. רוב מיני הדגים שגמרו את ההטלה מתפזרים וחוזרים למים עמוקים ועופות הים שביקרו את החוף בחורף ובאביב נודדים לארצות הצפון.

מזל החודש - תאומים

לפי דעה אחת התאומים מסמלים את משה ואהרון שעל ידם ניתנה תורה לישראל בחודש זה. לפי דעה אחרת על שם הפסוק "תאומי צביה הרועים בשושנים" (שיר השירים ד: ה), שהשושנים מצויות בחודש זה ושושנים הוא גם כינוי לישראל שקיבלו את התורה בחודש סיוון.

על פי "משנה לשנה", בעריכת הרב מנחם כהן

אירועים

ב בסיוון תש"י (1950) (לפני 55 שנה) עליית "עזרא ונחמיה".

במבצע ההטסה הגדול ביותר שנערך אי פעם בישראל במשך תקופה של פחות משנה וחצי - מאביב 1950 עד סתיו 1951 - הוטסו כ-120,000 מיהודי עיראק לישראל. המבצע התאפשר לאחר שממשלת עיראק, שהפגינה עוינות כלפי מדינת ישראל הצעירה וצבאה אף השתתף במלחמה נגד ישראל בשנת תש"ח, התירה ליהודי עיראק לעזוב את הארץ במהלך שנה אחת, תוך שהיא מחרימה את רכושם ושוללת את נתינותם. תחילה לא התירו העיראקים למטוסים לנחות בישראל, והם טסו לקפריסין כתחנת ביניים בדרך לישראל. בשלב מאוחר יותר העלימה עיראק עין מטיסות ישירות לישראל. כמעט כל קהילת יהדות בבל עלתה ארצה במבצע זה, שהיה גדול פי כמה מעליית הרבבות בימי עזרא ונחמיה מבבל לפני 2,500 שנה.

על פי "50 על 50", מרדכי נאור, משרד הביטחון הוצאה לאור

ו בסיוון - חג השבועות - מעמד מתן תורת ד' לעם ישראל על ידי משה רבנו בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים.

במסורת העם זוהי השעה המקודשת והמכרעת ביותר בתולדותינו, שעת התגלות ד' לעם שלם. כאן עוצבו לצמיתות ייחודנו, תרבותנו וגורלנו בעמים. כל מצוות התורה לרבות אותן שכבר ניתנו קודם מתן תורה קיבלו לפי המסורת תוקף מחייב רק במעמד הר סיני. בצד התורה שבכתב ניתנה גם "תורה שבעל פה" ולכן מקרא, משנה, תלמוד, הלכות ואגדות, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות, כבר נאמר למשה מסיני (ירושלמי פאה ב: ד). חג השבועות, שבמקרא מופיע תדיר כיום הביכורים, נתייחד במסורת גם כחג מתן התורה וגם כיום שבו נולד דוד המלך.

כח בסיוון תר"פ (1920) (לפני 85 שנה) - יום ייסוד ה"הגנה".

כוח הביטחון של היישוב היהודי שפעל בתנאי מחתרת בימי המנדט הבריטי (כונה גם "הארגון", "השורה"). ההגנה היה ארגון ארצי של מתנדבים שפעל משנת 1920 ועד 1948 תחת מרות מוסדות היישוב היהודי המאורגן והתנועה הציונית. היא הקיפה רבבות, וערב מלחמת השחרור הגיע מספר החברים ביחידותיה השונות ל-47,000.

גרעינים ראשוניים של ההגנה צמחו בעקבות מאורעות תל-חי והפרעות בירושלים בתר"פ. התפרעויות של ערבים בירושלים בפסח תר"פ, הביאו להקמת ועד הגנה בעיר. בין מארגניו נמנו רחל ינאית בן-צבי, צבי נדב וזאב ז'בוטינסקי. בעיות ההגנה העצמית במקומות שונים בארץ הביאו לשינוי בתפיסת צורכי הביטחון. מראשית ייסוד ההגנה, חתרו ראשיה

לעשותה ארגון כללי של היישוב. האופי הכולל אף נוסח כאחד מעקרונותיה. היא הוקמה כארגון הגנה עממי וכבר בוועידת הייסוד, הוחלט לצרף אליה כל מי שרוצה ומוכשר לכך. ב-1924 צויין שוב שלהגנה יתקבלו כל עברי ועברייא מבני 17 ומעלה.

חילוקי דעות על דרכה של ההגנה ואופי פעולותיה הביא ב-1931 לפילוג בסניף ירושלים. הקבוצה שפרשה הקימה את ארגון ב וחלק ממנו היה לאחר מכן לארגון הצבאי הלאומי (אצ"ל), שמתוכו צמח אחר כך פלג נוסף - "לוחמי חירות ישראל" (לח"י). בין ההגנה לשני הארגונים הללו, שכוננו על ידה ועל ידי מוסדות היישוב - הפורשים, הייתה נטושה מחלוקת חריפה על דרכי הפעולה, התגובה כלפי הערבים ודרכי המאבק בשלטון הבריטי. צורת ארגונה של ההגנה ושיטות פעולתה בשטח השתנו במשך השנים בהתאם לצורכי הביטחון של היישוב והאירועים בארץ.

בתקופת מלחמת העולם השנייה התגייסו רבים מחברי ההגנה ליחידות שונות בצבא הבריטי. המגוייסים רכשו ניסיון צבאי ובתום המלחמה סייעו בארגון הבריחה וההעפלה לארץ. במקביל הוקם ב-1942 הפלמ"ח (פלוגות-מחץ) שגובש ככוח חלוץ צבאי נתון כולו למרות מוסדות ההגנה. בשנים אלו, סוף שנות השלושים וראשית שנות הארבעים, גובשה המסגרת הכוללת של ההגנה. כל עוד נמשכה המלחמה היה שיתוף הפעולה עם הבריטים רב יותר מאשר המאבק נגדם. בסוף 1945, עם תום המלחמה, כשהסתבר שהמדיניות הבריטית כלפי היישוב לא השתנתה, החרף המאבק בגזרות שונות - התיישבות, העפלה, התגוננות ומאבק בבריטים. גם הבריטים הגבירו את מאבקם בהגנה הן בדרך של חיפושי נשק ומעצרים והן על ידי מניעת עלייה ומאבק באניות המעפילים. מספר חברי ההגנה והיקף פעולותיה גדל בשנים אלה והיא הפכה יותר ויותר לצבא במחתרת.

מיום החלטת החלוקה באו"ם (29.11.47) ועד יציאת הבריטים ופלישת צבאות ערב הסדירים (15.5.48) נפל רוב כובד המאמץ הצבאי על כוחות ההגנה. עם ראשית מלחמת העצמאות הייתה כבר ההגנה ערוכה במתכונת צבא סדיר.

אחת המשימות המרכזיות שנטלה על עצמה ההגנה בראשית המלחמה הייתה השתלטות על השטח שהוקצה למדינה העברית בהחלטת האו"ם ועריכת הכוחות נגד פלישה אפשרית, שאמנם באה לאחר עזיבת הבריטים. לאחר הכרזת המדינה, אישרה הממשלה הזמנית ב-26 במאי 1948, את "פקודת צבא ההגנה לישראל". הוקם צבא אחד וההגנה, כגופים מזוינים אחרים, חדלה להתקיים והפכה לחלק מצה"ל.

לפעילות:

כדאי לערוך ביקור במוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב - פרטים בטל' 03-5600809, 03-5608624.

כן ניתן לסייר במוזיאון בתי האוסף (לתולדות צה"ל) - פרטים בטל' 03-5161346, 03-5172313, וכן במוזיאון הפלמ"ח - פרטים בטל' 03-6416484, 03-6438460.

אתרים

מוזיאון יהדות בבל - תולדות עם ישראל על נהרות בבל.

מוזיאון יהדות בבל באור יהודה הינו היחיד מסוגו בעולם המציג פרקים מפוארים בתולדות הקהילה ומורשתה מאז ההגליות הראשונות בתקופה האשורית והבבלית ועד העלייה ההמונית לארץ-ישראל במבצע "עזרא ונחמיה".

המקום פותח צוהר לחיי הקהילה על היבטיה השונים: היסטוריים, יהדות ומסורת, תרבות חומרית והווי החיים, תוך ראייה פלורליסטית באמצעים אמנותיים חדשניים המציגים פריטים אותנטיים ושיחזורים מרשימים.

אלפי תלמידים מכל המיגורים מגיעים למוזיאון במשך שנת הלימודים ולומדים בו את הנושאים, כמו גלות וגאולה, מרכזי תורה ורוח (התלמוד הבבלי, תקופת הגאונים ועוד).

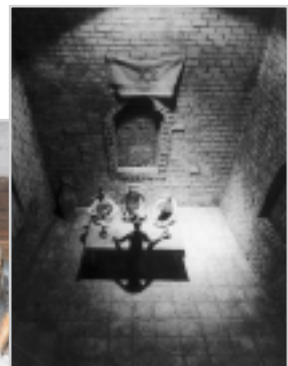
המוזיאון נמצא בהרחבה וייבנו עוד 13 תערוכות חדשות, כמו ההנהגה בבבל במשך מאות שנים, הציונות, המחתרת היהודית ועוד.

פרטים נוספים ניתן לקבל מפנינה שחם, מנהלת מחלקת חינוך והדרכה, טל' 03-5339278 ובאתר האינטרנט www.babylonjewry.org.il.

מבנה מוזיאון יהדות בבל

מוצגים במוזיאון יהדות בבל

חודש תמוז

הקדמה

חודש תמוז הוא החודש העשירי למניין בריאת העולם והחודש הרביעי למניין יציאת מצרים. שמו של החודש קרוי על שם אל בבלי קדום "דומוזו" שפולחנו גונה על ידי הנביא יחזקאל בפסוק "והנה שם הנשים ישבות ומבכות את התמוז" (יחזקאל ח: יד). בלוח האיכר העברי שנמצא בחפירות גזר נקרא החודש "ירח זמור".

לא רק באקלימו קשה חודש תמוז. במסורת ישראל הוא חודש של אבלות, ובהיסטוריה היהודית הוא חודש של צרות ופורענויות.

תמוז בטבע

בתמוז הקיץ נמצא בשיאו. הימים הם הארוכים ביותר בשנה. שורר חום כבד, האוויר העומד מכביד ומחניק, הפריחה בשדות הולכת ונעלמת, להוציא את שיחי הצבר בצדי הדרכים שפירותיו מאדימים בתמוז וכן כמה צמחים רב-שנתיים המתחילים להתפתח רק בקיץ. החום מעורר את הזוחלים ומביאם לידי תנועה, וכמה מהם מטילים בעונה זו את ביציהם. גם קולם של העופות, שסיימו את הדגירה פוחת והולך. מי הים חמים והדגה מתרחקת מחופי הארץ וצוללת למעמקים.

מזל החודש - סרטן

בחודש זה מתרבים הסרטנים במים עקב החום.

על פי "משנה לשנה", בעריכת הרב מנחם כהן

אירועים

ה בתמוז תשל"ו (1976) - מבצע יהונתן - מבצע אנטבה.

בסוף חודש יוני ותחילת חודש יולי 1976 התרחשה אחת הדרמות הגדולות בתולדות ישראל, אם כי הרחק מגבולותיה. מחבלים מ"החזית העממית לשחרור פלשתיין" חטפו מטוס של חברת "אייר פרנס" ובו יותר ממאה ישראלים, והטיסוהו לאנטבה שבאוגנדה. לאחר שהיהודים הופרדו משאר הנוסעים, החוטפים איימו לרוצחם אם לא ישוחררו ארבעים טרוריסטים הכלואים בישראל ובגרמניה.

לאחר התלבטויות רבות והעמדת פנים שישראל מוכנה לנהל משא ומתן עם החוטפים, הורתה ממשלת ישראל לצה"ל לשחרר את החטופים במרחק 4,000 ק"מ מישראל.

כוח מוטס גדול של כוחות צה"ל נחת באנטבה אור ל-4 ביולי 1976 ושיחרר במבצע בזק

את החטופים. שלושה מן החטופים נהרגו וכן נהרג סגן אלוף יהונתן נתניהו (ז"ל), מפקד הכוח בשדה שעל שמו מכונה המבצע.

הפשיטה על אנטבה נחשבת לאחת הפשיטות הנועזות והמבריקות ביותר בהיסטוריה הצבאית.

על פי "50 על 50", מרדכי נאור, משרד הביטחון הוצאה לאור

יז בתמוז - (על פי המסורת) - שבעה עשר בתמוז הוא התחלת תקופה של ימי אבל "בין המצרים" שבה אנו מתאבלים על חורבנם של שני בתי המקדש ונוהגים מנהגי אבלות. כל עדה לפי מנהגה. יום זה נקבע ליום תענית ציבור.

חמישה דברים אירעו לאבותינו בו ביום כפי שהובא בתלמוד בבלי במסכת תענית (כו):

א. **נשתברו הלוחות** - על פי הכתוב בתורה ירד משה מהר סיני ולוחות הברית בידי ומצא שהעם עשה עגל זהב, אז השליך מידי את הלוחות ושיבר אותם וביקש מדי' לסלוח לבני ישראל על מעשיהם. משה עלה שוב בר"ח אלול וירד לאחר ארבעים יום - ביום הכיפורים.

ב. **בוטל התמיד** - על פי המסופר בתלמוד, בזמן המצור על ירושלים שררו בעיר רעב ומחסור ולא נמצאו כבשים לקרבן התמיד.

ג. **שרף אפוסטמוס את התורה** - מעשה התגרות נגד היהודים על ידי חיל רומי שקרע ספר תורה ושרף אותו באש.

ד. **הועמד צלם בהיכל** - מעשה התגרות נגד היהודים על ידי היוונים בעת מלחמת החשמונאים, כשהעמידו פסל של זאוס בבית המקדש.

ה. **הובקעה העיר** - הובקעו חומות ירושלים ונפרצו מבואותיה על ידי הרומאים בבית שני. מאז החל חורבנה של ירושלים וקיצה של מלכות ישראל.

אתרים

תמוז תשל"ז (1977) - נוסד יישוב אלקנה.

עם התנחלות בני-ישראל בארץ, ירשו בני רחל את החלק המרכזי של שטח ההר בין ירושלים ובין עמק יזרעאל. החלק הדרומי עלה בגורלו של בנימין, ואילו עיקרו של הר אפרים נפל בחלקם של בני יוסף ומנשה. נחלתם מתוארת כגוש אחד (יהושע טז, א-ג), אך בתיאור הגבולות משולבים פסוקים המתארים גם קווי גבול בין שני השבטים. בקרבת אלקנה עבר קו הגבול בנחל קנה, כפי שמתאר ספר יהושע טז, ח: "...מתפוח ילך הגבול ימה נחל קנה". מדרום לנחל התפרשה נחלת אפרים ומצפון לו נחלת מנשה.

היישוב אלקנה, שלא כיישובים אחרים - הקרויים או ע"ש יישובים עתיקים, או ע"ש אישים - קרוי ע"ש מקום ואדם גם יחד. המקום הוא נחל קנה, מצפון לאלקנה, והאדם הוא אלקנה בן ירוחם, אביו של שמואל הנביא.

על פי המסופר בספר שמואל א, א, התגורר אלקנה ברמתיים צופים אשר בהר אפרים. אמנם מיוחס מקום זה, המזוהה כיום ליד רמאללה, כעיר שנחלת שבט בנימין, אך נראה כי בראשונה היה שייך האזור לנחלת אפרים, ורק בתקופת המלכים נספח לאזור בנימין. השם "הר אפרים" כולל את כל השטח שנקבע כנחלת בית יוסף. לפיכך, גם אזור רמה, מקום מגוריו של אלקנה, נמנה לעתים עם הר אפרים. היישוב אלקנה זכה לכינויים רבים טרם התקבל שמו הסופי על ידי ועדת השמות. הגרעין הראשון כונה גרעין "מערב-שומרון". כאשר הוחלט לעלות להתיישבות סביב משטרת מסחה, כונה הגרעין - "גרעין מסחה". לאחר מכן ישבה במקום מחלקה של הנח"ל, שנקראה: גרעין "אלעדה". אלעדה - היה משושלת אפרים, ולמעשה הוא מתואר בדברי הימים א ז, כא, כבנו הרביעי של אפרים.

כבר עם התארגנות הגרעין הראשון להתיישבות במקום, נוצרה התפיסה להקים יישוב קהילתי. צורת יישוב, אשר מחד לא תהיה קיבוץ או מושב שיתופי וחקלאי, ומאידך - לא עיר גדולה. דבר זה איפשר יצירת חיי חברה משותפים-קהילתיים.

אלקנה מהווה מוקד משיכה לאלפי משפחות המעוניינות להתיישב בשומרון, ולעינינו עומדת החשיבות הביטחונית והפוליטית להמשיך ולאפשר למשפחות נוספות לגור בשומרון. כך נוצרו למעשה שתי מטרות, שלכאורה מנוגדות: לקלוט משפחות נוספות ולשמור על אופי קהילתי.

כאשר נבנה היישוב, בימיו הראשונים הובילה את המתיישבים התפיסה הצבאית של הקמת יישוב בראש ההר. ואכן, האשקוביות הראשונות הונחו סביב מבנה המשטרה הירדנית, בראש ההר. עם הזמן, נוספו במורדות ההר אשקוביות נוספות, אשר היוו יחד את "יישוב-הארעי". אחר כך אושרו אדמות באזור לבניית קבע של היישוב.

היום ישנו מיפוי ממוחשב של כל תוכניות המיתאר של היישוב. בעתיד, יתנהלו כל גורמי התחזוקה והטיפול - חשמל, טלוויזיה וכבלים וכן מונה המים של היישוב על ידי מחשב.

סמל אלקנה

מועצה מקומית אלקנה

סמל אלקנה עוצב על ידי מר צונץ, ובו נראה מבנה המשטרה הירדנית בראש ההר, כשבחזיתו ניצב עץ זית. לשילוב זה ישנן מספר משמעויות:

א. הזית מסמל שלום, והמשטרה מסמלת מלחמה. כך,

בהיסטוריה של עם ישראל המלחמה והשלום שלובים האחד בשני. כנראה שהדרך לשלום עוברת קודם דרך המלחמה. הזית צמוד למשטרה ומעט חופף לפניו, כדי להמחיש שפנינו לשלום.

ב. בזית ובמשטרה ישנו שילוב ההיסטוריה עם ההווה והעתיד. עץ הזית, הנמשל רבות לעם ישראל, מסמל את ההיסטוריה היהודית בשומרון, והמשטרה מסמלת את ההווה, והיישוב שקם סביב המשטרה.

ג. שילוב השניים ממחיש את הקשר של היישוב לטבע: לקרקע, לצומח הטבעי במקום.

ד. כשעומדים על הכביש הצר - שכיום הפך לכביש "חוצה שומרון" - רואים מרחוק את המשטרה, כשלידה עץ זית, חופף לה במקצת, מראה שנחרט בזיכרון ולפיכך זה הסמל שנבחר.

קליטת עלייה באלקנה

מאז החל גל העלייה בשנת 89/90 נקלטו כ-35 משפחות, 16 מהן גרות באשקוביות והיתר גרות בדירות מישנה. המייסדים היו זוגות צעירים מאזור דן שעזבו דירות מסודרות ועברו ליישוב החדש. עקב היחס החיובי והאוירה הטובה כלפי העולים באלקנה, ישנו לחץ מתמיד להוסיף אשקוביות וקראוואנים למגורים, והמועצה עושה ככל שביכולתה לתרום בנושא.

כמו כן גרות במקום עשרות משפחות שעלו מארצות הרווחה, שהשתלבו יפה במירקם החברתי הרב-גוני של אלקנה, התורמים רבות לאווירה המיוחדת של היישוב ולקליטה נוספת מהפזורה.

מערכת החינוך באלקנה

מערכת החינוך באלקנה משתדלת לתת פתרון חינוכי ושירותי חינוך מהגיל הרך ועד ללימודים גבוהים.

באלקנה קיימת מכינה תורנית - חטיבת ביניים לבנים וכן אולפנה עם פעילות חברתית עשירה, שבתות עיון, טיולים ואווירה נעימה. אחוז מסיימות הבגרות באולפנה מן הגבוהים בארץ.

את כל מערכת החינוך מלווה השירות הפסיכולוגי באופן צמוד ביותר, בהשתתפות פעילה עם מחלקת הרווחה ובשיתוף עם המוסדות בצוותים בין-מקצועיים.

לבנות אלקנה קיימת אפשרות לחזור ליישוב לאחר שירות לאומי או צבא ולהשתלב

בהמשך לימודים גבוהים במכללת "אורות", המכשירה מורות לגיל הרך, לחינוך יסודי ולחינוך על-יסודי.

במערכת החינוך, מהגיל הרך ועד ללימודים גבוהים, הראייה היא קהילתית, ומשתדלים להעניק חינוך ברוח תורנית-מדעית וברוח הציונות האמיתית.

אופי הדרכים בשומרון

בספרות הגיאוגרפית-ההיסטורית של ארץ ישראל, מתואר השומרון כארץ פתוחה, שלה מעבר תחבורה נוח עם שכנותיה. תיאור זה נכון בתפיסתו הכללית, אך אינו מספק תמונה שלימה, שכן חלקים גדולים מן השומרון הם גושי הרים שחצייתם מהווה משימה קשה. הבקעות המפרידות בין הגזרות השונות בשומרון יוצרות פרוזדורים לתנועה נוחה, בעיקר בכיוון מזרח-מערב, שם התפתחו דרכי רוחב. דרכים אלו קבעו כמובן גם את מיקומן של הערים החשובות באזור. העיר היושבת בצומת הדרכים המרכזית של השומרון כולו ובמרכזו הגיאוגרפי, היא שכס. צומת זו היא מקום המפגש של דרך האורך היחידה העוברת על גב ההר עם דרך הרוחב הראשית. אלקנה יושבת בסמוך לציר הרוחב העובר מצומת קאסם דרך אריאל לכיוון כביש רמאלה-שכס. זהו כביש חוצה שומרון הקרוי גם "דרך חיים". דרך זו עוברת על פני דרך קדומה שנודעה בתקופת בית שני, המשנה והתלמוד כ"דרך השווקים", שכן היא חיברה את השוק החשוב של העיר הרומית אנטיפטרוס המזוהה כיום כתל אפק, עם השוק המפורסם של העיר השומרנית הקדומה ישב - המזוהה כיום עם כפר יסיף שליד היישוב תפוח. בדרך זו העבירו הכפריים את השמנים מן השומרון לתעשיית הנתר (סוג של סבון) באנטיפטרוס. בימי בית שני שימשה הדרך גם להעברת יינות מאזור ארוס, המזוהה כיום ככפר חארס שליד אריאל.

ידוע כי במלחמת העולם הראשונה פרצו בציר זה החטיבה ה-54 הבריטית וחיל המשלוח הצרפתי. במלחמת העצמאות השתמש הליגיון הערבי בציר להתקפת נגד במסגרת "מבצע דני", ובמלחמת ששת הימים ירד צה"ל בדרך זו מכיוון במת ההר, עם סיום הקרבות בשומרון.

אתרים באלקנה

משטרת מסחה

בראשה של גבעה, המתנשאת לגובה 280 מ' מעל פני הים, מתנוסס בניין משטרה ירדני. כיום, מקיפות את הבניין האשקוביות של יישוב-הארעי, אך בעבר בלט המיבנה למרחוק מעל הגבעה החשופה. למיבנה שני מגדלים שהתחברו בחצר לא מקורה. ממבט על, נראה היה המיבנה עם שני

מגדליו כפרצוף 'מיקי מאוס', וכך דבק שם זה במיבנה ובאחיו הדומים לו, הפזורים במספר מקומות בארץ (לדוגמה - בגוש עציון). הבניין נבנה על ידי הירדנים כמשטרת גבול, כנראה בשנות ה-50. כיום, משתמר אתר חשוב זה בכך, שמשרדי מועצת היישוב משתכנים בו. המיבנה כוסה בתקרה, הופרד לחדרים שונים, וניתן לעלות לראשו ולהשקיף על כל הסביבה.

הגורן

גורן הינו מתקן בו דשים את התבואה ומפרידים את גרגירי הדגנים משיבוליהן. מערבית לאלקנה, בקרבת כביש חוצה-שומרון, ישנו מספר גרנות פעילות, אולם בגבעת הגורן באלקנה - לא נצפה מעולם חקלאי החובט את חיטיו, והמונח 'גורן' דבק במקום שלא בצדק. ראש הגבעה אכן פחוס ומישר, ובו רחבה עגולה, אך במקום זה שכן דבר שונה לחלוטין: עמדה ירדנית. סביב לגבעה מצויות מספר תעלות קשר, אשר התחברו כולן בעבר למרכז הרחבה, שם היה מוצב הפיקוד. במרכז היה בור, בו נמצא אוהל הפיקוד נמוך ומחופה.

הייתה זו עמדת מרגמה, אשר הופתה לכיוון ערי השרון ואימה להפגיון. בקצה הגבעה, בקרבת בית הספר היסודי, מצוי מיבנה בטון, שבו היו מצויים כנראה מקלעים כבדים. בני נוער ומתנדבים מן היישוב, ביוזמתו של דוד ברבן, הכשירו את 'גבעת הגורן' והפכוהו לפארק ירוק ומטופח, כשעצי הזית העתיקים נשמרו ושולבו בו.

הגת באלקנה

בתחומי אלקנה מצויה גת עתיקה. לגת דפנות מוגבהים, צורתה כעין חצי מעגל, ולה בור שיקוע עמוק מאוד. בעבר, דרכו בגת זו על ענבים והתקבל מיץ התירוש, ממנו ניתן היה להפיק יין.

מאז ומתמיד היוותה הגפן ותוצרתה אחד מענפי הכלכלה החשובים בארץ. הגפן הינו הפרי היחיד, שחובר לו ברכה מיוחדת, ועליה מקדשים בשבתות, בחגים ובשמחות.

בתנ"ך נזכרת הגפן ותוצרתה פעמים רבות. הגפן הייתה מוכרת וקרובה אל העם, ולפיכך נבחרה בתנ"ך כסמל, ובעזרתה ניסו הנביאים להמחיש לעם את דבריהם. "מה גפן זו - בהתחלה נרמסת ברגל ואחר כך עולה על שולחן מלכים, כך ישראל". ואכן, כפי שנאמר בויקרא רבה ל"ז, הפקת התירוש - מיץ הענבים - נעשית ברגליים, בגת.

בכניסה ליישוב ברקן, מצויות גיתות גדולות ומרשימות, המרמזות על מפעל אדיר של ייצור יינות בשומרון בתקופות הרומיות-ביזנטיות.

לפיכך, רק מפליא מיעוטם של שיחי הגפן באזור מערב-השומרון. על אף הימצאותה של גת ממש בתחומי היישוב אלקנה, אין שום רמז לגפנים ולכרמי גפנים. הסיבה לכך נעוצה באיסור המופיע בספר הקוראן - החל על בני הדת המוסלמית - לא לשתות יין ושיכר. במשך מאות השנים האחרונות, עם השתלטותם של הערבים על אדמות השומרון, מן הסתם, נגדעו כל כרמי הגפנים, שדומה והיוו את הנוף האופייני לשומרון בעבר, ובמקומם ניטעו עצי זיתים המאפיינים את נוף השומרון כיום.

מגדלים באלקנה (קאצ'ר)

בשנים 1974-1981 סקר ד"ר שמעון דר 1200 מגדלים ברחבי השומרון, וחפר 45 מהם. מגדלים קדומים אלו נפוצים בדרום-מערב השומרון. באלקנה מצוי מגדל הצמוד לגת שליד המכולת ביישוב הארעי. כיוון שבאדמות "קרוות בני חסן" - כפר שכן (צמוד ליישוב נטיפים) - מצויים הבולטים והשלמים שבהם, כינה אותם ד"ר צבי רון - מגדלים מטיפוס "קרואה". המגדלים בסביבות אלקנה הרוסים רובם. המגדלים הם קדומים ביותר. לדעת החוקרים, מדובר במיבנים מימי בית שני. מגדלים אלו לא נבנו למטרות מגורים. המגדל הממוצע לא איפשר מגורים בתוכו, אלא בתנאי דוחק. המגדל נבנה מאבנים גדולות ומסותתות, ואין מדובר בבנייה מאבנים המפוזרות בשדה, או מיבנים למטרות סיקול השדות ועודפי אבן, כפי שנעשה בבניית הנוטרה, המכונה גם שומרה.

חוקרי ארץ-ישראל מציעים, שהמגדל קשור בתעשיית היין וגידול הגפן בשומרון, בהסתמך על ריבוי הגיתות שנמצאו בסמוך למגדלים. תופעה דומה של ריבוי גיתות נמצאה גם בשומרות.

אתרים באזור אלקנה

אבן העזר

כ-7 ק"מ מערבית לאלקנה, ממש מעל כביש חוצה-שומרון, ובסמוך לבנייה המתרחבת של ראש-העין, קיימת גבעה המכונה בפי הערבים "עזבת צ'רטה" - העוזבה של צרטה. למקום זה הגיעו ערביי היישוב צרטה כדי לגור בעונת הקיץ, שעה שעיבדו את שדותיהם בסיוון.

על ראש הגבעה מצויים שרידי מיבנה, בורות, ממגורות וגת. חפירות ארכיאולוגיות גילו ממצאים,

המעידים על יישוב ישראלי קדום, ששכן כאן. יישוב זה שייך לגל ההתיישבות של אפרים ומנשה, שהמשיך להתקיים גם בתקופת השופטים.

שמואל הנביא הבין את הסכנה הביטחונית ליישוב הישראלי מפני הפלישתים, שישבו במישור החוף, וקרא לעם להילחם בפלישתים, כפי שמסופר בשמואל א ד, א.

צרטה - צרידה

ממזרח לאלקנה נמצא הכפר צרטה, שמשמר בשמו עיר בשם צרידה. לא רחוק משם, במדרונו של נחל שילה, נסקר אתר חר' בנת בר, אשר זוהה בידי חוקרי אוניברסיטת תל-אביב כצרידה - עירו של ירבעם בן נבט (מלכים א יא, כו). קטע קרוב של נחל שילה, בערבית ואדי צרידה, ובור מים בנחל, נקרא "ביר צרידה". חורבה זו, שהייתה מיושבת בתקופה הרומית-ביזנטית, מזוהה עם צרידה, שהייתה עיר מולדתו של יוסי בן עזר איש צרידה (סוטה ט, ט).

הקו הירוק

עם סיום מלחמת העצמאות, נערכו הסכמי שביתת-נשק בין ישראל ומדינותיה השכנות. חלקו הצפוני של השומרון נמצא היה בגזרת עיראק, וחלקו הדרומי - כולל אזור יהודה עד חברון - נמצא בגזרת הלגיון הערבי של עבר הירדן.

בין ישראל לעבר הירדן נערכו הסכמי שביתת-נשק ברודוס, בחודש מרס 1949, ובסיומם נקבע קו שביתת הנשק כקו הגבול. הקו סומן באזור זה בצבע ירוק על גבי המפות, ומכאן זכה לכינוי "הקו הירוק". בצמוד לקו הגבול עברה, בצידה של ישראל, דרך הפטרולים, החוצה את כביש חוצה-שומרון ממערב לאלקנה, ב"נחל רבה".

ח'רבת בוראק בברקו

בכניסה ליישוב ברקו, על פני משטחי סלע נרחבים, שכנה בתקופה הרומית-ביזנטית עיירה, שהתפרנסה מייצור חקלאי. מעידים על כך השרידים המצויים כיום בשטח: גיתות ענקיות ומרשימות לדריכת ענבים וייצור יין, גרנות, בורות ועוד. כמו כן, ניתן להבחין במחצבות עתיקות, בקברים, בבריכות, וכן בשרידי בית-חווה מפואר מאותה התקופה, ממש סמוך לבתי היישוב. את בית-החווה מאפיין ממצא מיוחד - רצפת פסיפס.

מתוך "סיפורו של ישוב" - אלקנה - בעריכת אתי אלבוים, הוצאת "ארץ מורשת", מתנ"ס אלקנה

ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את האירועים, האישים והאתרים הקשורים, ישירות או בעקיפין, לחודשים סיון-תמוז המרומזים בכל השאלות/החידות הבאות, לכתוב משפט או שניים על חשיבותם ולשלוח למערכת עד סוף חודש תמוז. יזכה בפרס המצליח לפתור את כל החידות.

על דעת הקהל, הרינו מתירים לעצמנו לפתוח בנושא חשוב - אהבת הארץ והמולדת וכו' וכו' וכו'.

ובכן, בתוך שבוע אחד בחודש סיון הבא עלינו לטובה, זוכים אנו לקרוא בשני ספרים שונים. אבל... ראה זה פלא, בשניהם מופיע סיפור קצרצר, ומי שיפיק ממנו מוסר השכל, עושה זאת על אחריותו שלו בלבד.

והרי פירוט העניין: הוא, אליבא דכולי עלמא, מישהו-משהו, שמו הולך לפניו בשבטו וגם בשנים-עשר השבטים. אבל, מסיבת אהבת מה שהזכרנו לעיל, אין הוא עצמו מוכן ללכת עמנו. א-ה-א!!

אבל היא, אלמנה צעירה ואלמונית, שעתידה עודו לפניה, מוכנה גם מוכנה ללכת אל הארץ שלא תמיד היא זבת חלב ודבש, והיא מניחה מאחריה הכול, כולל אהבת ארצה, מולדתה וכו'.

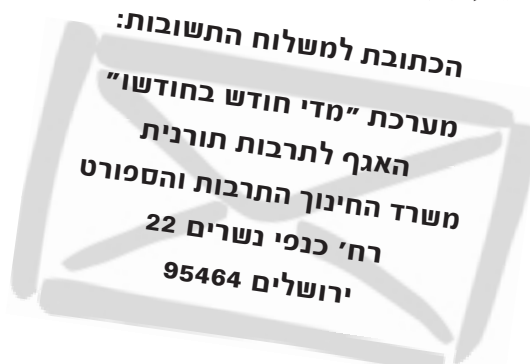
יישוב בארצנו הקטנה, הנושא בתוכו את שמה. וכדי שלא נקפח את המכובד, שהכויב, יש נחל אכזב בארצנו המשופעת בהם, הנושא את שמו, והוא מצוי מצפון-מערב למצפה רימון.

אנא סייעונו בזיהוי האישים והאתרים!

ועדיין מחטטים אנו בהתנהגות האנושית, לטוב ולמוטב.
שהרי התורה עצמה סיפרה לנו על ויכוחו המר של הרועה,
אשר עמד סקרן אל מול הסנה הבוער, עם מלכו של עולם
וסירב לקבלת התואר. ומה קורה עתה??

הם, כלומר שבעים איש, וזה לא מעט, מוכנים ומזומנים לטקס
קבלת ההסמכה, ובלשון אחר, ההאצלה. ואילו השניים הללו,
שרק שמם הפרטי מוכר לנו, בלי כל תוספת או קישוט, מסרבים,
כן פשוט כך, לבוא לפגישה הנכספת עם אדון הכל. ומה עושה הוא?
... "ותנח עליהם הרוח", לא ייאמן! לכל אחת ואחד מאיתנו
כדאי לחשוב על משמעות המעשה המוזר הזה.
היום, ברדתנו דרומה, קצת למטה מעבדת, פוגשים אנו בהם.
כשם, הדומה איש לאחיו, כך גם גובהם.
האחד הוא בן 652 מטרים מעל פני הים,
ורעהו הוא בן 657 מטרים מעל פני הים. מי הם??

בפרשת "חקת", בני ישראל מגיעים לבגרות, המדובבת אותם
בשירה בקולם שלהם, בלי הרועה הנאמן. והשרים גם מסוגלים
לא להחריש, אלא להילחם, כובשים הם כמה וכמה ערים.
אחת מהן תעניק לישראל ולעולם כעבור הרבה-הרבה זמן
"מיניאטורה" של ארצנו שלנו כפי שידועה לפני כאלף וחמש מאות שנה.
אל תהיו קטנוניים אמרנו... ואל תתפסונו במספר המדויק.
התמונה היא בת כשני מיליון "תווים", וגודלה הוא
כ-8 מטרים על 25 מטרים. והיא, אכן ואכן, קיימת עד היום.
מה אתם אומרים/ות על כך??

או באמצעות הדואר האלקטרוני: tarbut-toranit@education.gov.il

פתרונות לחידון "בדרך האתרים" מס' 4

התואר המשותף לכל הדמויות המוצגות בחידון הוא "פחה".

1. הנבדק הראשון הוא זרובבל בן שלתיאל בנו של יהויכין מראשי שיבת ציון. בספר חגי פרק א, פסוקים א ו-י ובועוד מקומות הוא נקרא בשם **פחת יהודה** ומשמעות תוארו מושל המדינה.
2. אחמד פחה הוא הנבדק השני בחידון. כונה **ג'אזר פחה**, נודע באכזריותו ומשום כך כונה בשם ג'אזר (הגוזר).
3. הנבדק השלישי הוא היינריך אוגוסט מייסנר המכונה **מייסנר פחה**, יליד גרמניה. בשנת 1862 למד בטכניון של דרזדן והוכתר בתואר מהנדס. בגיל 24 עבר לתורכיה. שם סלל מסילות ברזל רבות במשך כחמישים שנה. בין אלו שסלל הם אלו שנוכרו בכתב החידה. בשנת 1918 שב לעירו דרזדן בגרמניה, שם שהה עד ערוב ימיו, אלא שבשנותיו האחרונות לחייו שב לאיסטמבול והרצה שם בנושא שעבד בו כל חייו - בניית מסילת ברזל. מת בתורכיה בשנת 1940 (לפני 65 שנה).
4. הנבדק האחרון ג'ון באגוט, המכונה בשם **גלאב פחה** שימש כקצין בצבא הבריטי, בארץ שבה נולד בשנת 1897. בשנת 1930 היה ממקימי הלגיון הערבי של צבא עבר הירדן (ארץ שני השבטים ומחצה, כלשון כתב החידה), ומשנת 1938 פיקד על צבא זה והשתתף במערכות הצבא הזה גם במלחמת 1948 כנגד צה"ל. בלחץ הרוח האנטי בריטית בארצות ערב זוהה כעושה דברם של ארצו בריטניה, עד שהודח על ידי חוסין מלך ירדן בשנת 1956 ושב לאנגליה ארצו, שם החל בכתובה וחיבר ספרים רבים. בשנת 1958 קיבל מהמלכה הבריטית את התואר **סר** (התואר השני הנוכר בכתב החידה).

שמות הפותרים לחידון "בדרך האתרים" מס' 4

נחמיה פיונטק - ירושלים
שלו אנגל - בית-אל
חנה שטיינבלט - חיפה
אריאל בולשטיין - ראשון לציון
יאיר מרום - פתח תקווה

רבי עקיבא - מעולה וצנוע - מורה הדורות

מענקי הרוח בתקופת התנאים. נולד קודם החורבן והיה עד לו. הטביע חותמו בכל תולדות ישראל. ראשיתו שונה מחכמי התלמוד, בנם של גרים. לא הייתה לו זכות אבות כחבריו... והתפרנס בקושי רב. עד גיל 40 היה "עם הארץ" - (אבן יקרה נסתרת) ומכאן צמח לאילן רב אנפין - רחל בתו של כלבא שבוע ראתה ברועה זה תכונות מופלאות ואהבתו אליה הייתה שם דבר. גמל לה טובה "שלי ושלכם - שלה הוא".

האל הטיב עמו והאיר עיניו ולבו. על אף כל הקשיים היה מיחידי הסגולה. כוכב הזורח אחת לאלף שנה. חז"ל ראו בו, ראשון למשה בן עמרם" בגמ' מובא כי משה רבנו שאל את הקב"ה "למה לא נתן התורה על ידו"? כי התפעל מחכמתו והיקף ידיעותיו. מנין שנותיו 120 כמשה רבנו. 40 - רועה צאן, 40 - למד, 40 - פרנס את ישראל. אין עוד אדם שהעמידוהו מול אדון הנביאים.

ר' עקיבא היה נערץ ואהוב על כל ישראל, שמו חקוק לדורות כאהוב ישראל ואהוב תורת ד'. השבר הגדול בחייו היה אבדן 12 אלף זוגות תלמידיו שמתו בפרק אחד בין פסח לעצרת. טראגדיה קשה מנשוא, כאן נבחן מנהיג והוא כצופה למרחוק אוסף שבריו, יורד לדרום. פותח ישיבה ומחדש בית ישראל, נאמן לשיטתו ודרכו, אומר ועושה!

כל חייו מלאי ביטחון. שהכל נהיה בדברו - לטובה. והחסרון בנו בשר ודם. מדרש אחר מספר שהוא וחבריו ראו שועל יוצא מהר הבית עם החורבן. הם בכו וקרעו בגדיהם והוא שוחק. הם רואים מציאות עכשווית והוא צופה למרחוק, אף על פי שיתמהמה - בוא יבוא! והוא צדק! כי לא יטוש ד' את עמו.

עם הסתלקותו אמרו: משמת ר' עקיבא "בטל כבוד התורה", "נסתמו מעיינות החכמה".

עוד דרשו "יש קונה עולמו בשעה אחת = ראשי תיבות עקיבא.

שעות ועולמות רבים קנה והגדול בהם "ואהבת לרעך כמוך - כלל גדול בתורה". בכל מצוות התורה יש לנהוג כמו ואהבת לרעך כמוך.

יהי זכרו ברוך לעד!

“שנאה תעורר מְדַנְיִים (=מריבות) ועל כל פשעים תכסה אהבה”

בחודש סיוון לאחר הכנות מדוקדקות וקפדניות קיבלנו את התורה, ומה שמוטל עלינו לדורי דורות זה לקיימה ולשומרה כראוי. כדי להיות ראויים לעשות כן במסגרת ההנהגה שבין אדם למקום, יש בראש ובראשונה לנהוג כראוי מבחינה חברתית במסגרת ההנהגה שבין אדם לחברו. במה דברים אמורים, בהנהגה של אחדות ואהבת הזולת מתוך מידות טובות, דרך ארץ ויראת שמים. במרוצת הדורות לדאבוננו, לא כולם הקפידו כראוי בהנהגה החברתית וגם לא בהנהגה כלפי שמיא. הדבר בא לידי ביטוי במיוחד בימי בין המצרים, בשלושת השבועות שבין יז בתמוז לתשעה באב. שהרי, השנאה התהומית ששעטה, הרסה כל חלקה טובה והביאה בסופו של דבר לחורבן הבית השני, כדברי הגמרא ביומא (ט, ב):

מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלושה דברים שהיו בו: עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים... אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהייתה בו שנאת חינם, ללמדך, ששקולה שנאת חינם כנגד שלוש עבירות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

שנאת החינם שהביאה לחורבן בית שני וירושלים ולהיותנו בגלות הגשמית והרוחנית, כמובא בגמרא בגיטין (נה, ב; נו, א) ובביאור נרחב בספר האגדה (חלק א, פרק י, עמ' קמג), מאופיינת במעשה הטראגי הידוע של בעל הבית עם קמצא האהוב ובר-קמצא השנוא. בעל הבית נהג בפרספקטיבה מוטעית, ומנע מבר-קמצא השנוא לסעוד אצלו אפילו בתשלום. הדבר הביא את בר-קמצא הפגוע להלשין למלך ומכאן החורבן. שנאת החינם היא תופעה שלילית ביותר של תיעוב הזולת, תופעה הרסנית בעלת השלכות הרות אסון בלתי הפיכות. השנאה היא שנאת חינם - שנאה לחינם ללא צורך וללא הצדקה. כמו כל תופעה שלילית, גם השנאה מביאה לידי דברים שליליים נוספים דוגמת כעס, ועלולה להגיע גם לאלימות לסוגיה. השנאה לכאורה היא ההיפך מאהבה ולמעשה הרבה יותר מכך, שכן, העדר שנאה אין זה עדיין אהבה שאותה יש ליצור. שלמה המלך החכם מכל אדם, כבר הגדיר את העניין במדויק באופן ריאלי ואקטואלי בספר משלי (י, יב): “שנאה תעורר מְדַנְיִים ועל כל שנאה תכסה אהבה” - אסור לשנוא, חייבים לאהוב ולקרב את הבריות, לתורה ולמעשים טובים.

מאת ד"ר אברהם גוטליב

מגילת רות בחרוזים

- ויהי בימי שפיט השופטים - ובארץ רעב, אגלימלך ונעמי ירדו עם שני בניהם למואג.
- לאחר זמן מה אגלימלך נפטר ובניו נשאנו בעות נכר.
- עשר שנים חלפו עברו והבנים מחלוך וכליון גם הם נפטרו.
- “אגל ארצי אחזור” - החליטה נעמי, שם הסתתים הרעב ושם מקומי.
- אך ערפה ורות שתי כלותיה לא רצו להיפרד מעליה.
- נעמי סרבה: “מואג מקומכן! כאן גדלתן וזוהי תרבותכן.”

- ערפה שמעה בקולה ולבית אביה חזרה ורות לא נענתה לבקשתה – ונשארה. יחדיו הן הלכו, "מעכשיו עמך עמי ורק המוות יפריד בינך לביני".
- "הזאת נעמי?! שאגלו אנשי העיר. "קיראן לי מרה" – השיבה בקול מריד כי איבדתי במואב את בניי ובעלי וכלום לא נשאר מלבד שברי וכאבי.
- התקופה תחילת קציר שעורים ורות הלכה ללקט בשדה שיבולים. לשדה של בועז הגיעה רות ללקוט והוא שאל את קוצריו "מי היא זאת?" סיפרו לו הקוצרים על אותה נערה שבזכות מידותיה הטובות לנעמי התחברה.
- "רות" ביקש בועז "לקטי רק בשדי אכלי פת לחמי ושתי מים מכדי לנערי ציוויתי שעל כבודך הם שומרים ובשדה ישארו את השיבולים הנותרים.
- בסוף היום שבה רות לחמותה וסיפרה לה את כל אשר קרה לה. שמחה נעמי: "בועז הוא קרוב משפחתי אם תינשא – תימשך שושלתנו!"
- ואכן בשמחת נישואיהם צהלה כל ממלכת יהודה ולאחר זמן רות את עובד ילדה.
- ושכרה של רות בשל נאמנותה לנעמי הנין שלה היה – לא תנחשו מי... עובד הוליד את ישי וישי את דוד הלא הוא מלך ישראל שעליו שרים תמיד.

על פי "מערכים נבחרים לדוגמה",
המרכז להעמקת החינוך היהודי ומורשת ישראל, מיתר תשס"ד

מדיני חג השבועות

1. אין אומרים תחנון מראש חודש סיוון עד יב בחודש והטעם הוא שבזמן המקדש היו מקריבים בו קרבנות מיוחדים והם נקראים ימי שמחה. שלושת ימי ההגבלה - שלושה ימים קודם חג השבועות מתכווננים לכבודו של יום מתן תורה.
2. בליל החג מאחרים קצת בתפילת ערבית כדי שימי הספירה יהיו שלימים, כמו שכתוב בתורה: "שבע שבתות תמימות תהיינה" (ויקרא כג: טו).
3. אומרים ברכת שהחיינו בקידוש כמו בשאר הרגלים. למחרת גומרים את ההלל.
4. נוהגים להיות נעורים כל הלילה בלימוד התורה מכמה טעמים:
 - א. כדי לתקן הפגם שפגמו בני ישראל בשעת מתן תורה שהיו צריכים להעיר אותם משנתם. אבל מי שחושש שאם יהיה ער כל הלילה יתנמנם ולא יוכל לכוון היטב בתפילה מוטב לו שילמד עד שעה מאוחרת בלילה וישכב לישון כדי שיוכל להתפלל במחשבה צלולה.
 - ב. הלימוד בליל השבועות בא להוכיח את תקיפות התורה. וככל שאנו עוסקים בלימוד התורה, אנו מרגישים בצימאון ללימוד נוסף (שפת אמת).
5. מצווה לשמוח ביום זה שניתנה בו תורה לישראל וכן יש מנהג לאכול מאכלי חלב מכמה טעמים:
 - א. סמל לתורה שנמשלה לחלב ודבש על-פי הפסוק "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ד: יא).
 - ב. חלב הוא המזון היחיד שמספק את הרעב ואת הצמא כאחד, כמו התינוק שמתקיים רק עליו, כך התורה היא כוללת את כל התזונה הרוחנית והתרבותית של האדם (אמרי נועם).
 - ג. עד מתן תורה היה מותר לישראל לאכול בהמות טמאות וטריפות. במתן תורה נצטוו על השחיטה ועל המאכלים האסורים, משום כך נאסר עליהם השימוש בכלים הבשריים, שהשתמשו בהם עד כה. להגיעיל את הכלים לא יכלו כי שבת היה (שבת פו) על כן נאלצו ישראל לאכול מאכלי חלב, ואף מנהגנו כך לזכר אכילתם ביום מתן תורה.
6. נוהגים לשטוח עשבים בחג השבועות בבית-הכנסת ובבתים (ויש המעטרם את ספרי התורה בשושנים) מטעמים אלה:

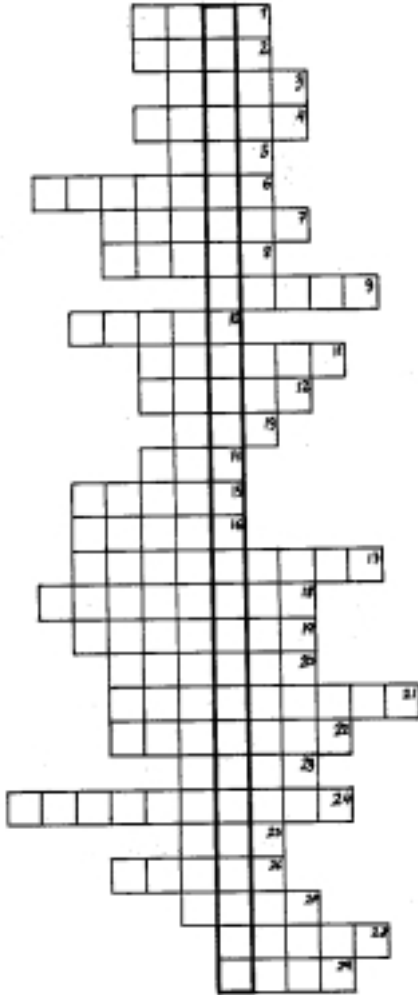
- א. התורה משולה לעץ על-פי הפסוק "עץ חיים היא למחזיקים בה" (מלמד להועיל).
- ב. כדי להזכיר לנו להתפלל לשלומם של העצים, שבעצרת נידונין על פירות האילן (מגן אברהם).
- ג. כזכר למעמד הר-סיני.
- ד. כזכר למשה רבינו שהושם באותו יום לאחר ג' חודשים ביאור בין עשבים וקני סוף (חידושי הרי"ם).
- ה. "עשב" בנוטריקון הוא משמותיו של החג: **עצרת**, **שבועות**, **ביכורים**.
- ו. וכן זכר לביכורים שהיו מעטרים אותם בכל מיני פרחים, שושנים, ורדים ועלים.
- ז. בשמים, רמז לדברי חז"ל: "כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה, נתמלא כל העולם בשמים" (מסכת שבת).
- ח. וכן על-פי הנאמר במדרש: משל למלך שהיה לו פרדס נטוע, לאחר ימים בא המלך והציץ בפרדס ונמצא מלא חוחים. הביא קצצים לקצצו וראו בו שושנה אחת של ורד. אמר המלך בשביל שושנה זו ניצל כל הפרדס. כך בזכות התורה יינצל כל העולם כולו (על-פי ויקרא רבה).
- ט. בקהילות אירופה הדביקו ירק ממגזרי נייר על החלונות כדי למנוע כניסת אור לחדרים, לרמז שאנו סומכים על האור הפנימי שבתורה ואין צורך באור החיצוני.
7. נוהגים לקרוא מגילת רות בחג השבועות מכמה טעמים:
- א. המעשה המסופר במגילת רות אירע בתחילת תקופת קציר השעורים.
- ב. ממגילת רות אנו לומדים להעריך מצוות לקט, שכחה ופאה (מתנות לעניים).
- ג. מוזכרת במגילה כניסתה של רות תחת כנפי השכינה וזאת דוגמה לכך שבני ישראל נכנסו תחת כנפי השכינה ביום זה במעמד הר סיני.
- ד. כשם שבמגילת רות יש גילויי חסד רבים, כך התורה עיקרה בעשיית חסד בין הברואים.
- על-פי "פרדס חג השבועות", בהוצאת מכון הפאר

לוח המודעות מס' 144

תשבץ ספר תורה

1. כינוי לכל אחד מחמש הספרים שבתורה.
2. מתקן הקריאה ביום שני וחמישי.
3. מנהל בית-כנסת - מעלה את הקרואים לתורה.
4. בו קושרים את ספר התורה.
5. העולה הראשון לתורה.
6. נזר על ראשו של ספר התורה.
7. בחג זה ניתנה התורה.
8. וילון על ארון-הקודש בבית-הכנסת.
9. רק מעור בהמה כזו כותבים ספר תורה.
10. מספר הקרואים לתורה בראש חודש ובחול המועד.
11. החומש הראשון.
12. החומש החמישי.
13. כותב התורה.
14. אין... אלא תורה.
15. כינוי למי שעולה אחרון לתורה בשבתות ובמועדים.
16. מספר הקרואים לתורה ביום שני וחמישי.
17. משכן ספרי התורה; היכל.
18. הקורא בתורה בבית הכנסת.
19. כותב ספרי תורה, תפילין ומוזות.
20. הטעם המחלק כמעט כל פסוק לשני חלקים.
21. חזן.
22. צמדי פרשיות בתורה.
23. על הר זה ניתנה התורה.
24. צמים ביום זה, ושלושה עולים בו לתורה.
25. "חוט התפירה" של היריעות.
26. העולה השלישי לתורה.
27. דברי... נמשלו למים.
28. במילה זו א' זעירא.
29. סימן בניקוד העברי וגם אחד מטעמי המקרא.

על פי מושגים ביהדות, משרד החינוך והתרבות, המרכז לטלוויזיה לימודית

ראה פתרונות בסוף הגיליון

מאת שמחה סיאני

יהודי גרמניה - חלק רביעי ואחרון

בפרק זה, נעבור מסע דילוגים והארת נקודות חשובות בחייהם של יהודי גרמניה. בפרק השלישי קראנו גם על משה מנדלסון, ההשכלה ומשבר החברה המסורתית. ויזל ומנדלסון נזהרו מלהחריף את הניגודים בינם לבין המחנה המסורתי, אך לא כן נהגו המשכילים הצעירים שבאו בעקבותיהם. הם הביאו את הדברים עד לידי קרע גלוי, ורבים מהם אף המירו את דתם, כולל צאצאיו של משה מנדלסון.

מקום המיפגש של משכילים יהודים ונוצרים, היו דווקא הטרקלינים של כמה מנשות השכבה העילית היהודית, שסיגלו לעצמם את התרבות והגייוניים של החברה הגרמנית. עם זאת, אותם משכילים נוצרים, לא היו מוכנים לתת את מלוא זכויות האזרח לכלל היהודים, שנקראו בפיהם "נבערים".

תהליך האמנציפציה וכניסה לחברה אזרחית

יוסף השני, קיסר אוסטריה, הוציא בשנת 1781 את "פקודת הסובלנות" ליהודים שחיו בחלק משטח שלטונו. פקודה זו היתה סימן דרך חשוב בתהליך האמנציפציה, שכן, הפקודה הסירה מעל היהודים את חובת סימני הלבוש המשפילים, התירה ואף עודדה אותם לעסוק במלאכה. גם חובת הלימוד הוטלה על היהודים בבתי ספר משלהם או בבתי ספר ממלכתיים.

הויכוח באשר למעמד היהודים, התעורר גם בגרמניה, בקרב ראשי השלטון והכנסייה. בשנת 1781 פירסם פקיד גבוה בממשל הפרוסי, כריסטיאן ווילהלם פון דוהם (1751 - 1820), את ספרו "על התיקון האזרחי של היהודים", שבא, בנוסף לזכויות היהודים, לתקן את מידותיהם החברה היהודית, לדבריו, הצטיינה בפיגור בהשכלה, בדבקות במסורת דתית מאובנת ומסתגרת ובעיקר הלך על חד-צדדיותה של החברה היהודית ובעיסוקיה הכלכליים, שהיו לדעתו בזויים.

מה שהודגש בספרו של דוהם במיוחד היה, שהיהודים הגיעו לרמה נמוכה זו, בשל תנאי החיים העלובים אותם כפתה עליהם החברה הנוצרית במשך מאות שנים של רדיפות והשפלה. לעומתו טענו תיאולוגים נוצרים ופוליטיקאים שמרניים, שלא ניתן לחנך את היהודים כל עוד הם דבקים בדתם, ולכן, שללו את הרצון לתת ליהודים שוויון זכויות.

צעדים ממשיים לקראת האמנציפציה ננקטו בגרמניה רק בעקבות המהפכה הצרפתית וכיבושי נפוליאון. גם נפוליאון עצמו ביטל חלק מן הזכויות המוענקות בשטחים הכבושים עוד ב"פקודה המחפירה" של 1808, וחלק נוסף מן הזכויות שהוענקו שם צומצמו לאחר מפתו, דבר שהביא להתנפצות השלב הראשון של

האמנציפציה אצל יהודי גרמניה, אולם ההתפתחות הכלכלית והפוליטית הביאה בסופו של דבר את שוויון הזכויות החוקי.

התהליך נמשך עוד כיוכל שנים והתגשם באיטיות, הן בזכות התועלת שהביאו היהודים כמשלמי מיסים והן בזכות כשרונותיהם האישיים של הבולטים שביניהם. אחד מאלה הוא גבריאל ריסר (1806-1863), יליד המבורג, נכדו של הרב רפאל הכהן, ממתנגדיו החריפים של משה מנדלסון.

לאחר השלמת לימודי המשפטים, פעל ריסר כעו"ד עד שנתמנה ב-1859 לשופט היהודי הראשון שנתמנה בתפקיד רם זה בגרמניה. כמשפטן, היה ריסר אחד הפובליציסטים התקיפים והיעילים ביותר למען האמנציפציה וחילוביו (החל משנת 1830), עוררו הד רב בכל גרמניה. אף כי לא הוגדר כיהודי דתי, התנגד ריסר בכל תוקף לכל התניית שוויון זכויות האזרח שניתנה, כאמור, ליהודים, בויתור על ייחודה.

לבטי הזהות ושלבי האינטגרציה

שלביה השונים של האמנציפציה, היוו "כרטיס כניסה" חוקי לכניסת היהודים לחברה האזרחית, שבאה במקרים רבים בקשר ישיר ופונקציונלי בין שיפור המצב הכלכלי, המעמד הסוציאלי ולמידת האקולטורציה, שבאה בד בבד עם זניחה הדרגתית של מצוות הדת והמנהגים הכרוכים בה. אך יותר משהצליחה קבוצת המשכילים הקטנה להבקיע את חומות החברה המסורתית, גרמו לכך האדישות הדתית וההצלחה הכלכלית, חופש העיסוק וריבוי המגעים של היהודים עם החברה הנוצרית.

למרות קירבה זו, ההגבלות החוקיות עדיין נותרו בתוקפן ואף הוחרפו בחלק מן המדינות, כגון בוואריה, לאחר מפלת נפוליאון, דבר שהניע יהודים צעירים ובעלי יוזמה לעזוב את גרמניה ולהגר אל העולם החדש. לאחר מפלת נפוליאון, נדחק ההומניזם הרציונלי של תקופת ההשכלה לשוליים. את המקום המרכזי בחיי התרבות והמחשבה המדינית תפסה עתה רומנטיקה לאומנית, שפיארה את השורשיות הגרמנית השבטית וראתה ביהודים גורם זר לרוח הגרמנית. שאיפות האינטגרציה דעכו והאכזבה מן התקווה שבגרמניה תיכון חברה פתוחה ופלורליסטית הניעה, עוד במחצית הראשונה של המאה ה-19, כמה מן האינטלקטואלים היהודים הצעירים להמיר את דתם. אחד מהם היה המשורר היינריך היינה, שבשנת 1825 המיר את דתו וראה בכך "כרטיס כניסה" לתרבות האירופית. בערוב ימיו ניחם על מעשהו זה, כי ידע שניסיונו להתקבל בחברה הנוצרית כשווה בין שווים למרות הכל לא עלה בידו.

מאבקים רוחניים ותמורות בקהילה היהודית

תהליך פירוקה של החברה המסורתית קיבל תאוצה עקב הכניסה לחיים האזרחיים והעמידה על סדר היום את בעיית השתייכות היהודים לשתי החברות: היהודית-מסורתית והגרמנית, וזיקתם לכל אחת מהם. הקיצונים שבין שואפי ההשתלבות המלאה בחברה הסובבת, ביקשו לנתק את הדת היהודית מן הקשר הלאומי-היסטורי המאחד את בני העם היהודי בכל מדינות הגולה, ולהעמידה כאחת האמונות בין שאר האמונות הדתיות של בני העם הגרמני. כדי לעשות זאת, דרשו למחוק כל אזכור של ישות לאומית ושל חזון

קיבוץ גלויות מספרי התפילה. לא כולם הסכימו לכך ונוצרו בתי כנסת ומוסדות הכשרה לרבנות נפרדים. לקראת סוף המאה נתגבשו הזרמים הידועים בימינו: **הזרם הליברלי והרפורמי**, אליו נמנו המשפטן והפילוסוף אדוארד גאנס (1796-1837) והמשורר היינריך היינה (1797-1856), שעד מהרה נואשו והתנצרו. חברים, ליאופולד צונץ (יום טוב ליפמן 1794-1886), התמיד לפעול בזרם זה ובזכותו הפך הוא להיות אחד הזרמים החשובים במחשבת ישראל בזמן החדש, שנודע בראשית דרכו בשם "חכמת ישראל". זרם זה דגל בגישה מדעית היסטורית ליהדות, אך חלק ביחסו להלכה, למסורת הדתית ולמצוותיה.

הזרם השני הוא **הזרם הקונסרבטיבי**. זכריהו פרנקל (1801-1875) דגל בגישה של שמירת מכלול ההלכה, תוך תיקונים והקלות מועטים בשמירת המצוות. ואילו **הזרם האורתודוכסי** התנגד לרבני שני הזרמים המחודשים. לביטוי קיצוני ביותר הביא את המחלוקת הרב שמשון רפאל הירש (1801-1888), מייסד הניאו-אורתודוקסיה. החידוש בזרם זה היה בתפיסה של "תורה עם דרך ארץ", לפיה ניסו לשלב אדיקות בתורה ובמצוות עם ההשכלה ואורח החיים של החברה המודרנית. הירש ותלמידיו תפסו את היהדות כאמונה וכאורח חיים דתי ללא זיקה לאומית (לפחות עד ביאת המשיח), וכך יכלו להשתלב פוליטית ותרבותית בקהילה הגרמנית. מכאן גם נבעה התנגדותם לרעיון הציוני, שהיתה בין המניעים לייסוד תנועת "אגודת ישראל" (1912).

יהודי גרמניה אמנם התפצלו מבחינה דתית לזרמים, אך רובם המכריע נשארו בתוך הקהילות המאוחדות. השלב האחרון בתהליך ההתאזרחות והאמנציפציה נמשך מראשית שנות החמישים ועד לכינון הרייך הגרמני בשנת 1871.

בשנות ה-50-60, חל שיפור גדול במצבם הכלכלי וברמת ההשכלה של רוב יהודי גרמניה, ובסוף תקופה זו היו היהודים קבוצת מעמד בינוני מובהקת מעל לממוצע באוכלוסייה. נמצא שקבוצת מיעוט של יהודים נותרה בעלת קווי ייחוד דתיים, סוציולוגיים וגם כלכליים. שוויון החובות והזכויות האזרחי נתקבל שלב אחר שלב בכל המדינות עד שהוגשם בחוקת הרייך של 1871. יהודים נמצאו במערכת הפוליטית, בלשכות המסחר, בארגונים וולונטריים ואחרים, מהם אף זכו ללמד כפרופסורים באוניברסיטאות, מבלי להתנצר ואף להיות חברים בכמה פרלמנטים, דוגמת מוריץ אלשטטר, שכהן כשר אוצר במדינת באדן בין השנים 1868-1893.

תהליך אינטגרציה זה התקדם רק באופן חלקי ורק לגבי קבוצות מעטות. פרעות ביהודים היו נדירות, אך החברה בגרמניה, שהיתה אמורה להיות פלורליסטית ובעלת סובלנות לגבי קבוצות דתיות ואתניות, לא התקיימה ושנאת ישראל לא חלפה אלא צפה על פני השטח בכל פעם מחדש. הגיעו הדברים לידי כך, שפובליציסטים, אשר חרטו על דגלם את נושא ה"גרמאניות" - תקומת הרוח הגרמנית, העממית השורשית, הטיפו להשמדת היהדות בדרך של כפיית הנצרות על כל היהודים או גירושם מעל אדמת גרמניה, וזאת משום שהם מסכנים את רווחתם הכלכלית של המוני העם הגרמני ומרעילים את רוחם ואופיים. דברים אלה היוו את המצע לעלילות הדם נגד היהודים ואף בסוף המאה ה-19, פוליטיקאים ופובליציסטים הקנו לעלילות דם אלה לבוש אקטואלי ומודרני, דבר שגרם לפרוע ביהודים ללא חשש ולשנאת ישראל הדתית והמסורתית. גם הצלחתם של היהודים בכל תחומי הכלכלה, שבאה לידי ביטוי בבניית בנייני פאר של שכבת העילית הכלכלית היהודית, ניקרה עיניים וגרמה לקנאה בקרב אותם סוחרים ובעלי מלאכה גרמנים,

שפרנסתם התערערה עקב הצלחת מתחריהם היהודים. הם זכרו, שעוד תמול שלשום היו היהודים רוכלים דלים בעירם והיום, הם עולים חיש קל בסולם ההצלחה ומוותרים אותם מאחור.

לצד הצלחתם הכלכלית של היהודים, עורר תהליך האמנציפציה את זעם ההמונים המתפרעים והשלטונות, שחששו שמא הפרת סדר זו תהווה כבסיס להתפרצות מהפכנית בעתיד, הטיבו לדכא את המהומות. היהודים, נטו להמעיט בערך תופעת ההתפרעויות ביהודים, וקיוו שהן תחלופנה מהר. גם את הפרעות שליוו את "שנת החרות" - 1848 - אביב העמים, שהתפשטו מאלזס הצרפתית למדינות דרום מערב גרמניה, עת כנופיות איכרים ושוליות בעלי מלאכה התפרצו לבתי יהודים, בזזו אותם וגירשו את תושביהם, לא גרמו להרמת קול מחאה בקרב המנהיגים והעיתונאים היהודיים. הם הצניעו את הידיעות הללו ותירצו אותן כאי שקט פוליטי, או שתגובת הגויים היא בשל התנהגותם הדתית, החברתית והכלכלית של המיעוט היהודי החי בקרבם. אולם, למעשה יש לראות בפרעות 1848 את ראשיתה של ה"אנטישמיות" המודרנית, למרות שמונח זה נולד רק כ-30 שנה לאחר מכן. המציא אותו פובליציסט בשם וילהלם מאר (1819-1904), שהיה לוחם רדיקלי במהפכת 1848. כמוהו גם המלחין ריכרד וגנר (1813 - 1883), שכבר בשנת 1850 פירסם כתבים אנטישמיים גזעניים מרושעים ביותר. ככל שהחברה בכללותה נעשתה חילונית יותר, כן תפסו טיעונים כלכליים נגד בעלי ההון וספסרי הבורסה היהודים את מקומם של הנימוקים הדתיים-מסורתיים, והפכו את הרגשות האנטי יהודיים התהומיים למכשיר לקידום מטרות פוליטיות.

מאיחוד גרמניה עד מלחמת העולם הראשונה - התפתחות דמוגרפית וכלכלית

לאחר ניצחונותיה הצבאיים של פרוסיה על אוסטריה בשנת 1866 ועל צרפת בשנת 1871, נוסד הרייך הגרמני השני. הענקת שוויון זכויות מלא ליהודים בחוקת הרייך, הייתה מקור גאווה ליהודים והם אף השתתפו כלוחמים אמיצים בכל המלחמות. כל זאת עדיין לא הבטיח את השתלבותם המלאה בחברה, כאמור, אך תקווה רבה הייתה בלבם, שעצם הסתגלותם לאורחות חיי הסביבה, יסירו מהם את המחיצות האחרונות לאינטגרציה מושלמת. בעיני יהודים רבים, הקמת הרייך היתה עבורם כתקופת שגשוג ופריחה. ואכן, התקופה בין השנים 1871-1918, נחשבה בעיני היהודים בגרמניה כיתקופה של זוהר' הן מבחינת מעמדם הכלכלי והן מבחינת הישגיהם המרשימים בתחומי התרבות והמדע.

השינוי הבולט ביותר בהרכב המקצועי של היהודים בסוף המאה ה-19, היתה הנהירה למקצועות החופשיים. למרות שוויון הזכויות האזרחי, שכאמור נקבע בחוק, היו רוב המשרות במינהל הציבורי, במערכת המשפט ובאוניברסיטאות, סגור בפני יהודים, ולכן, בחרו בעלי ההשכלה הגבוהה לעסוק במקצועות חופשיים, כמו: רופאים ועורכי דין. ב-1907 היו כ-15% מכל עורכי הדין בגרמניה וכ-6% (ויותר, ביחוד בערים) מכל הרופאים ורופאי השיניים יהודים. אחוזים גבוהים אלה עוררו קנאה ובעקבותיה את רחשי האנטישמיות.

אם כי היהודים יצאו מגדרם כדי להוכיח את שייכותם לאומה הגרמנית ולתרבותה, לא הצליחו להבקיע את חומת ההתנכרות של החברה הסובבת עד תום. ביסמארק ואפילו הקיסר וילהלם השני, יכלו להזמין, לעיתים רחוקות, את האדונים בלייכרדר או בלין לקבלות הפנים בארמון, אך בלי נשותיהם. גם היהודים המומרים, שמי הטבילה בכנסיה לא הועילו להם במגעיהם החברתיים והמשפחתיים עם הסביבה הגרמנית,

יצאו קרחים מכאן ומכאן. הם גם לא התקבלו בחברת היהודים ששמרו על זהותם, וזכו ללעג ולקלס משתי החברות.

הצלחתם הכלכלית של היהודים היתה כה רבה, שמתוך 642 בנקים שנמנו בפרוסיה ב-1862, 550 היו בבעלותם של יהודים או יהודים שהתנצרו (צאצאיו של משה מנדלסון). בנקים חשובים אחרים היו של משפחת וארבורג בהמבורג, אופנהיימר בקלן, והירשלנד באָסן. בסוף המאה הפכו בנקים אלה לחברות מניות שתפסו את מקומם של הבנקים הפרטיים ויהודים רבים עמדו בראשם.

בשנת 1850 נכנסה גרמניה לעידן התיעוש, אמנם קצת בפיגור אחרי מדינות אירופה, אך בקצב מזוהר. בראשית תהליך התיעוש פעלו היהודים בעיקר כמפיצי מניות החברות התעשיות בבורסה וכספקי הון ההשקעה. הם מילאו תפקיד בולט בפיתוח רשת הרכבות בגרמניה ובמרכז אירופה וגרפו רווחים עצומים. הברון הירש, יליד בוואריה, שהפך לנתין בלגי, צבר את עיקר עושרו מפיתוח רשת הרכבות התורכית וחיבורה למרכז אירופה, שכלל את קו ה"אוריינט אקספרס" המפורסם, שהונח בשנת 1888 בין וינה לאיסטנבול.

רבות מהמשפחות היהודיות, כמו: טיץ, ורטהיים ושוקן, היו בעלות חנויות הכולבו הגדולות ביותר בגרמניה. אף בשטח הספנות הגרמני שלחו היהודים ידם. היהודים לא רק נחלו הצלחה בשטח הכלכלי, כי אם התבלטו גם בתחומי הספרות, הכתיבה העיתונאית, האומנות, המדע והזירה הפוליטית. בזירה הפוליטית החלו כמה יהודים לעלות בסולם הדרגות עוד בראשית תקופה זו. היהלום שבכתר ההצלחה, היו היהודים מקבלי "פרס נובל". מבין 140 מקבלי הפרס ברחבי העולם בשנים 1901-1928, היו 16 יהודים (או ממוצא יהודי), רובם המכריע מגרמניה ומאוסטריה. למרות הקושי שהוטל על יהודים רבים, שמיאנו להמיר את דתם, מלהגיע למעמד אקדמי בכיר, רבים מהם נמנו עם ראשי החוקרים והמורים במוסדות אקדמיים בגרמניה.

האופטימיות שעוררו השיפור במצב הכללי, האקולטורציה ואשליית האינטגרציה בחברה היתה קצרת ימים. משבר כלכלי חריף שהחל בשנת 1873 הביא לשורה של פשיטות רגל ולאבטלה. האשמה כמובן הוטחה ביהודים ששימשו כספסרי בורסה ואילי הון. בשנת 1879 פירסם וילהלם מאר (1819-1904) את ספרו "ניצחון היהדות על הגרמאניות" וייסד את "הליגה האנטישמית". אדולף שטקר (1835-1909), דרשן החצר הכנסייה הפרוטסטנטית המרכזית של ברלין, הצליח לגייס תמיכה המונית רחבה יותר עת ייסד את המפלגה הנוצרית סוציאלית ב-1878.

האנטישמיות פרצה במקביל לעלייתם של כוחות פוליטיים, שראו סכנה למעמדם בהתפתחות הקפיטליסטית המזוהרת. ואכן, במדינת הסן בשנת 1887, הצליח "מלך האיכרים" אוטו בקל להיבחר כציר אנטישמי מוצהר ראשון לרייכסטג. ועד 1893 נבחרו 22 צירים דוגמתו. החתמה המונית על "פטיציה אנטישמית" שהוגשה לממשלה זכתה ב-1890 לרבע מליון חותמים והמילים "היהודים הם אסוננו" הפכה מאז לקריאת הקרב של כל האנטישמים הגרמנים, כולל המפלגה הנאצית. עלילות הדם התפשטו על פני ערי גרמניה והבעירו את שנאת ישראל. פרשת דרייפוס הוכיחה, אמנם, כי האנטישמיות פשטה באותה תקופה גם בצרפת, אולם המטען הרגשי והאירציונלי של התופעה, התגלה בגרמניה ככבד יותר.

הדבר המסמל ביותר את הדרך הארוכה בה עברו יהודי גרמניה מאז תקופת ההשכלה, היה משבר היחסים בין הוותיקים לבין המהגרים היהודים מפולין ומרוסיה שהחלו להתיישב בגרמניה במספרים גדלים והולכים החל משנת 1880. מיליוני מהגרים יהודים עזבו את ארצות מזרח אירופה, עקב מצב כלכלי ופוגרומים והיגרו, ברובם, לאמריקה, אך חלקם התיישב בגרמניה. ארגוני היהודים לא עודדו אותם להישאר, וזאת לא שמא יערערו את מצבם הכלכלי, אלא שמא יסכנו המהגרים את הישגי ההשתלבות שלהם בחברה הגרמנית, שהיו קשים ממילא.

מי שרווה נחת מבואם של המהגרים היו דווקא החוגים האורתודוקסים, שבירכו על התוספת של שומרי מצוות ומסורת.

המהגרים, בלטו לעין בלבושם ובהתנהגותם ועוררו רגשי זרות ודחייה אצל הגרמנים. רבים מהם בעלי זקן ופיאות כאבותיהם של יהודי גרמניה שהתיישבו בה לפני שניים-שלושה דורות. גם יהודי גרמניה, כאילו הפנימו את רחשי הזרות והדחייה של הסביבה הנוצרית והעבירו אותם כלפי האחים הזרים האלה. הם כינו אותם: "Ostjuden" (אוסטיוודן - יהודי המזרח) ונידו אותם מקרבם. ואילו המהגרים כינו בבוז את המנדים היהודים בשם: "יקים".

הציונות הגרמנית

הציונות היא ילידת תקופת ההשכלה וההתעוררות הלאומית באירופה. מייסד התנועה הציונית העולמית היה תיאודור הרצל (1860-1904). הרצל נולד בהונגריה וחי כעיתונאי וכסופר בשפה הגרמנית בווינה, שם פירסם בשנת 1896 את ספרו "מדינת היהודים".

הקונגרס הציוני הראשון נועד להתכנס במינכן, אך מחאתם הפומבית של רבנים גרמנים הניעה את המארגנים לקיימו בבאזל עד מלחמת העולם השנייה. כל הקונגרסים הציוניים התנהלו בשפה ה"גרמנית-קונגרסאית", שהיתה תערובת של גרמנית, יידיש ועברית. בשנת 1897 ייסדו בעיר קלן את התאחדות ציוני גרמניה: דוד וולפסון, יליד קובנה שחי בגרמניה (1856-1914), ומקס בודנהיימר (1865-1940). עם מותו של הרצל, כיהן וולפסון עד 1911 כנשיא ההסתדרות הציונית העולמית. ממשיכו היה אוטו וארבורג, (1859 - 1938), פרופסור לבוטניקה, ששימש בתפקיד זה עד 1920.

לציונים שבין יהודי גרמניה לא הייתה עדנה. מבקריהם לא היו רחוקים מן האמת, כאשר הגדירו אותם כמי שאוספים כסף מעשירי יהודי גרמניה, כדי לשגר את יהודי מזרח אירופה לארץ ישראל. השינוי חל בערך בשנת 1921, אחרי מלחמת העולם הראשונה, כשעלה דור צעיר של מנהיגים, בעיקר סטודנטים ואינטלקטואלים צעירים ובראשם קורט בלומנפלד (1884-1936).

למעשה, מלחמת העולם הראשונה הייתה נקודת מיפנה בתולדות אירופה והאנושות שכללה גם את ההיסטוריה של יהודי גרמניה. היא סגרה את התקופה בת 150 שנה לערך, שהיתה מעין 'תור הזהב' של שיפור כלכלי, חברתי ותרבותי, אך למעשה, במבט לאחור, היתה זו תקופה של ניפוץ אשליות ושל מאמץ תרבותי להתמודד עם השבר.

התארכותה של המלחמה והמפלול הרבות לה זכו הגרמנים, חידשו את מאמרי השטנה נגד היהודים,

שהואשמו הפעם בהשתמטות מהשירות בחזית ובמציאת מקלט במשרדי האפסנאות והמינהל הצבאי. אחרי חקירה ובדיקה נמצא שמתוך אוכלוסייה יהודית של כ-550 אלף נפש התגייסו כמאה אלף איש, חלקם הגדול בהתנדבות ולפני גיל גיוס חובה. 80% מהם שירתו ביחידות קרביות וכ-12% מהם נהרגו בשדה הקרב, אך כל זה לא הכהה כהוא זה את חרב השטנה ליהודים.

בארבע עשרה השנים של רפובליקת ויימר, שהוקמה ב-1918, היתה פריחה משמעותית במדע ובאומנויות. בערים מרכזיות כברלין ומינכן נוצרו מרכזי תרבות ומחקר חדשים שיהודים רבים תפסו בהם מקום מרכזי. גם המוניטין של משוררים, סופרים ואומנים יהודים הגיע הרחק מעבר לגבולות גרמניה. גם בתחום הקולנוע זכו יהודים לפירסום עולמי. במוסיקה בלטו המנצחים ברונו ואלטר (1876-1962). אינטלקטואלים יהודים רבים הטביעו חותמם על התרבות של "שנות העשרים העליונות" ברפובליקה הוויימרית, וסימלו את שיא ההתבוללות בחברה הגרמנית. ועם כל זאת, האנטישמיות, שנהנו מכשרונותיהם המבריקים וידעו גם ידעו, שאחוז היהודי בקרב שכבה מצטיינת זו עלה פי כמה וכמה על חלקם של הגרמנים בה, לא שכחו לרגע את מוצאם היהודי.

לא יכלו להתחולל שינויים דימוגרפיים מפליגים באוכלוסייה היהודית בגרמניה בארבע עשרה השנים של רפובליקת ויימר, אך בכל זאת חלה ירידה מועטה, וזאת בשל הגירה של כ-40 אלף יהודים גרמנים לחו"ל בין השנים 1918 ל-1933, מהם כ-3,300 שהיגרו לארץ ישראל.

בעקבות מלחמת העולם הראשונה התערערה כלכלתה של גרמניה, שנאלצה לעמוד בפיצויי מלחמה אדירים שכפו עליה תנאי "שלום ורסאיי" (1919). עם המשבר הכלכלי הורע מאד מצבם של היהודים. האינפלציה בשנים 1922-1923 פגעה קשות בענפים הכלכליים בהם התרכזו היהודים ושחקה את חסכוניותיהם של בעלי החנויות ובעלי העסקים, עד שנאלצו לסגור אותם. קבוצה קטנה של בנקאים, תעשיינים וסוחרים יהודים, שעמדה בצמרת, חלשה על הון לא קטן, ואם כי רווחיהם לא היו גדולים כבימי הקיסרות, אך ריכוזם בענפים יוקרתיים ומשפיעים כבנקאות או בתי כל-בו גדולים, בלטה לעין והתסיסה את האנטישמיות שנגעה ב"שלטון ההון היהודי".

מאבק על רעיון וחזון

גם בתקופת הריפובליקה היוו הקהילות היהודיות ומוסדותיהן, כמרכז לפעילות יהודית מאורגנת וכעזרה הדדית. בראשן עמדה שיכבת בעלי הבתים המבוססים, בעלי הזיקה הדתית הליברלית ואוהדי האגודה המרכזית. במשך השנים, הופיעו יותר ויותר פנים חדשות, מהן ציוניות ואורתודוקסיות, ותבעו את חלקן בהנהלת ענייני הקהילות. מערכת הבחירות לקהילות הפכו לזירה של מאבקים רעיוניים שהלכו והחריפו בין המחנה הציוני לבין אלה שדגלו בדו קיום גרמני יהודי. כל אחד מהצדדים הפך לישות רעיונית מגובשת, הקימה מחיצות והתגדרה בתפיסותיה.

הוויכוחים הסוערים ביותר נסבו על רשת החינוך העצמאית היהודית, שרוב הליברלים שללו אותה כ"שיבה אל הגיטו" וכמונעת צעירים להשתלב עם בני גילם הלא יהודים. כמעט כל הפעילות הארגונית חברתית של היהודים, עמדה באותה תקופה בסימן המאבק הרעיוני בין הציונים, לבין אלה שכונו על ידם "מתבוללים".

מתח רעיוני זה הוליד פעילות חינוכית ותרבותית ענפה. עיתונים וכתבי עת יהודיים הופיעו בגרמניה, ובשנת 1930 הופיעו בגרמניה למעלה ממאה עיתונים וכתבי עת יהודיים, מהם בתי הוצאה של הציונים והאגודה המרכזית (C.V.).

שני האישים הבולטים ביותר בחיי התרבות היהודיים של שנות ה-20 וה-30, היו ללא ספק מרטין בובר ופרנץ רוזנצווייג. הם היו בעלי מוצא ודרכי התפתחות שונים, עד שדרכיהם נפגשו במפעל ההשכלה למבוגרים, בו ראו מכשיר מרכזי להשבת יהודי גרמניה לחיק היהדות ולטפח בהם את הגאווה במורשתם ובזהותם.

רוחות סכנה מנשבות

היהודים האמינו, שתופעות האנטישמיות הגואה סביבם, היא תופעת לוואי למשברים הפוליטיים והכלכליים של החברה הגרמנית וקיוו בסתר לבם שתקופה רעה זו תחלוף. אך ב-14 בספטמבר 1930, ספגה אמונתם זו מכה ניצחת: ביום הבחירות לרייכסטג, הצביעו למעלה מ-6 מיליון גרמנים עבור המפלגה הנאצית שזכתה ללא פחות מ-107 צירים (במקום 12 הצירים שהיו עד כה), והפכה לסיעה השנייה בגודלה בגרמניה. המשבר הכלכלי שפרץ, כאמור, בשנת 1929 ושבירת קואליציית וויימר, שהתפרקה עקב מצוקה כלכלית, הכריעו את הכף. מובטלים רעבים צעדו בהמוניהם ברחובות ובהפגנות אלימות והנאצים קטפו את הפירות בבחירות הבאות שנערכו בשנת 1932. מספר המצביעים למפלגה הנאצית הגיעה ל-14 מיליון איש וסיעתם בת 230, מתוך 606, תפסה את המקום הראשון.

ב-30 בינואר 1933 נתמנה אדולף היטלר לראש הממשלה. ב-1 באפריל באותה שנה, אורגן החרם הארצי נגד היהודים על ידי המפלגה הנאצית, בהסכמה מפורשת של הממשלה, וזאת בשם דיווחי העיתונות הבינלאומית על פרעות ביהודי גרמניה ופעולות מחאה שנקטו עקב כך ארגונים יהודיים בארצות אירופה ובארה"ב.

ההדרגתיות בדחיקת הנאצים את היהודים מינואר 1933 ועד 1938 גרמה להגירת 25 אלף יהודים לערך בשנה. עשירים בעלי קשרים עסקיים בחו"ל יכלו למצוא דרכים להעברת רכושם למדינות אחרות, אך רוב העצמאים, בעלי הרכוש הזעום או הבינוני שרכושם הושקע ברובו בעסק, דחו את ההגירה, וקיוו שהזמן ייטיב עמם. יש שראו בגרמניה כארץ מולדתם וסירבו להגר ממנה, ואף הם חיכו לימים טובים יותר, שלא הגיעו...

מכאן ואילך התדרדר מצבם של יהודי גרמניה: בסוף 1936, חיבר היטלר תזכיר סודי לפיו יש להכין את גרמניה למלחמה קרובה. בתזכיר זה הוזכר במרומז הצורך לקדם את פתרון "בעיית היהודים", ואכן היטלר מצא "פתרון" לבעיית היהודים בגרמניה ומחוצה לה והשמיד שישה מיליון מבני עמנו היקרים. הוא ניסה להשמיד את העם היהודי ואת הגניוס היהודי, אך כפי שקרה ב"מגילת אסתר", עת המן רצה להשמיד ולאבד את כל העם היהודי, כפי שביקש היטלר, אבד הוא יחד עם הדומים לו לאורך כל ההיסטוריה.

היום מלאו שישים שנה למלחמת העולם השנייה, ועצם קיומה של מדינה יהודית-ריבונית היא התשובה המוחצת לשואה. מעם שהיה חסר אוניס ומשמעות בעולם, הפכנו למדינה שהישגיה ומעמדה משפיעים על

הפוליטיקה והמדיניות הבינלאומית. מעם, שניסו להכרית את זרעו פיזית ורוחנית, ממשיך עמנו להיות דוגמה ומופת בגילוינו, בהישגיו הכלכליים, התרבותיים, המדעיים, הצבאיים ואחרים לבני העולם כולו. ולראייה, 25% מפרסי הנובל שחולקו עד היום - זכו בהם יהודים. בגורלנו ובקיומנו מתקיים הפסוק: "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם".

ביבליוגרפיה:

- ברקאי, אברהם. יהודי גרמניה. הוצאת משרד החינוך התרבות והספורט ומלב - מכון ליאו בק. ירושלים - 1996.

פרעות 1848 נגד יהודי דירמנאך אשר באזור אלזס

א. שבועות

1. תיק תק מ' לשבועות

המטרה: להוסיף ידע לגבי מושגים, הקשורים בחג השבועות.

מהלך ההפעלה: זהו משחק "תשע בריבוע" בניחוח ביכורים. במקום מספרים יכלול לוח המשחק, בן תשע המשבצות, את שבעת המינים וציורי דוד ורות.

הכנה:

- לוח ובו תשע משבצות (נספח 4).
- תשע כרטיסיות כיסוי. מלבד סימני הקבוצות בשני צדדיהן, הן יכלו גם פסוק, ניב או מונח הקשור לשבועות, לדוגמה: "נעשה ונשמע".
- שלושה עותקים של ציורים קטנים מכל אחד מן המינים, ובסך הכול: 7 מינים $3 \times 21 = 21$ כרטיסים (נספח 2).
- שני סמלי קבוצות: שלט קבוצת "טנא" ושלט קבוצת "לוחות הברית" (נספח 3).

הפעילות

המשתתפים מחולקים לשתי קבוצות: קבוצת "טנא" וקבוצת "לוחות הברית". לכל סיבוב בתחרות נשלח נציג מכל קבוצה. לפי הגרלה בוחר נציג אחת הקבוצות בריבוע מתוך התשעה ועליו הוא משחק. המנחה שואל שאלות מה"בנק" שבידו (נספח 1). הנציג, העונה ראשון תשובה נכונה, מזכה את קבוצתו בקלף-כיסוי עם סימנה על הריבוע שנבחר, ובזכות לבחור את הריבוע הבא שעל הלוח.

הקבוצה, הזוכה בשורה או אלכסון, מקבלת את סימני שבעת המינים שכיסתה מתוך 21 הכרטיסים שצולמו מנספח 2.

כאשר נגמרות השאלות/או 21 הציורים, בודקים מי זכה.

זוכה הקבוצה בעלת הניקוד הגבוה ביותר: עבור כל ציור - נקודה, אולם עבור כל שביעייה שלמה - שבע נקודות נוספות.

הערה:

ניתן להוסיף לבנק שאלות מתוך חידונים לביכורים מהפעלות אחרות שבשער זה, וכן להגדיל את מספר הציורים. יש להתחשב בשיקולים "איסטרטגיים". לדוגמה: אם אחת הקבוצות זוכה בכל ציורי התאנה, למשל, אין היריבה יכולה לזכות בשביעיות ועלולה להפסיד - גם אם בידיה ציורים רבים יותר!

נספח 1: בנק שאלות לדוגמה

- את הביכורים היו מביאים ל _____ (בית האקדש)
- את השמן בשבעת המינים מסמל עץ _____ (הצית)
- את הדבש בשבעת המינים מסמל _____ (תמר)
- מה יוצא דופן ומדוע? אתרוג, הדס, ערבה ותמר (רק תמר שייק לשבעת המינים)
- מה יוצא דופן ומדוע? גפן, הדר, תאנה, רימון (הדר - אינן משבעת המינים)
- בחג השבועות נהוג לקשט את הבית בירק כי _____ (האגדה מספרת. כי בשעה שירה אשה אהר סיני עם לוחות הברית, כוסה הדר בירק לפרוטים)
- מהו מושג ה"ביכורים" בכל אחד מהמקרים: 1. הילד הראשון שנולד. 2. הפירות המבשילים ראשונים (בבוא, ביכורים)
- מהם שלושת ימי הגבלה? (שלושת הימים שלפני שבוטות)
- "חג הקציר" הוא אחד משמות החג. מה קוצרים בתקופה זו? (דגן)
- מי היה יוצא לקבל את פניהם של העולים לרגל? (הכהנים ומלוכי ירושלים)
- הסבר את המושג "טנא" (1. סל מלא פירות וירקות. 2. סל מלא עם דברים מתוקים)
- כיצד קישטו את השור, שהלך בראש תהלוכת הביכורים? (כמר צבה, צביה, צ' עשוי מעלי צית)
- באיזה תאריך עברי חל חג השבועות? (י' בסיוון)
- כמה שמות לחג? (מאשה)
- מהו השם הארוך ביותר של חג השבועות? (חג אמת תורה)
- מהו השם הקצר ביותר? (שבועות)
- מה יוצא דופן ומדוע? חיטה, גפן, תמר, ברוש (ברוש: אינן משבעת המינים)
- רות המואביה הייתה סבתו של _____ (דוד המלך)
- בפורים קוראים במגילת אסתר, ובשבועות קוראים במגילת _____ (רות)

שם החג, המבטא את שבעת השבועות של ספירת העומר שאנו סופרים מחג הפסח ועד ו' בסיוון, הוא _____ (תג השבועות)

- מנו חמישה פירות קיץ (ענבים, אבטיח, אילון, שזיפים, אפרסקים)
- בשלושה חגים נהוג היה לעלות לרגל לבית המקדש. מהם? (פסח, סוכות, שבועות)

נספח 2: כרטיסי שבעת המינים

נספח 3: סמלי קבוצות

נספח 4: תיק תק תו לשבועות

באדיבות "הפעלופדיה" אנציקלופדיה לפעילות חברתית לשבועות
 עובד על פי ישראלה קולסקי, אורלי זכריה, ניסים מדון, מתוך "שבועות"
 בהוצאת משכ"ל ידיעות אחרונות

2. משחק "כן ולא" - מנגינת ארבע השבועות

המטרה: להפגיש את החניכים עם פתגמים הקשורים לחג.

מהלך ההפעלה:

החניכים נחלקים לשתי קבוצות שוות. כל חניך יקבל מספר סידורי בתוך הקבוצה כך שמספרים זהים משתי הקבוצות ישבו אחד מול השני.

יש להעמיד כיסא "כן" וכיסא "לא" בשני קצוות החדר. את הכיסאות יש לסמן בעזרת בריסטולים.

הציוד הדרוש:

- דף משפטים
- שלטים "כן" ו"לא".

מהלך המשחק:

- יש לקרוא בקול משפט או הגדרה לפתגם, אחר כך יש להכריז על מספר שחקן בעל המספר, בכל קבוצה השחקן יתייעץ עם חבריו בקבוצה בקשר לתשובה הנכונה וירוץ לכיסא שמתאים למשפט. התשובה למשפט "נכון" ירוץ לכיסא "כן", התשובה לפתגם "לא נכון" ירוץ לכיסא "לא". החניך שיתפוס ראשון את הכיסא הנכון יזכה את קבוצתו.

פתגמים

1. "דבש וחלב תחת לשונך" - מתאר את הרגשת העלוה לרגל בהג'עו לבית האקדש.
2. "ארץ זבת חלב ודבש" - תיאור לארץ עשירה ומפותחת בזמנה לארצות הברית.
3. "הכלילי עינים מיין ולבן שניים מחלבי" - הלא תיאור ברכה של שבת יהודה על אצאה פוריה ועל בריאות כללית.
4. "ישון ים" - הלא ביטוי המתאר את שפת לימוד התורה.
5. "ים התלמוד" - הלא כינוי לספרות התלמוד.
6. "אם אין קמח אין תורה" - הלא ביטוי הדורש מלומד תורה להתעורר מאקדס ללמוד כאו אופה במאפיה.
7. "סיני ועוקר הרים" - הלא תיאור למעשה חלוצי פיתוח הארץ.
8. הראל הוא שם יחידה שלחמה במלחמת העצמאות, וגם כן כינוי להר סיני.
9. "לא תבשל גדי בחלב אמו" - הלא מקור לאיסור של אכילת בשר וחלב יחדיו.
10. "עץ חיים היא למחזיקים בה" - תיאור לחקלאי אסור ונאמן לאצאתו.

דינים ומנהגים

1. לחג השבועות קוראים גם בשם חג הקציר.
2. ביכורים הם פירות שבעת המינים שהבשילו ראשונים.
3. נוהגים בחג השבועות לערוך 3 סעודות.
4. בליל שבועות נוהגים ללמוד כל הלילה.
5. בליל שבועות נוהגים ללמוד מגילת קהלת.
6. בשבועות נוהגים לאכול מפירות ארץ-ישראל.
7. נוהגים לאכול בשבועות מאכלי חלב.
8. בשבועות סופרים בערב את היום ה-50.
9. חג השבועות הוא אחד משלושת הרגלים.
10. בשבועות קוצרים את השעורה שהבשילה.
11. אלימלך ובניו החליטו ללכת לעיר אחרת, כדי להשיג כסף ומזון לבני עירם, הסובלים מרעב, ואמנם כך הצילו את העיר.
12. שלושת ימי הגבלה הם ימי תענית דיבור, שבהם על האדם להגביל את דיבורו, כדי לטהר את נשמתו.
13. החג נקרא "שבועות" מכיון שבזמן מתן תורה היו בני ישראל צריכים להישבע מספר שבועות.
14. קוראים מגילת רות בשבועות כי רות נולדה בחג זה.
15. קוראים לחג השבועות - חג מתן תורה, כי רות קיבלה את התורה מתנה מבעוז ביום זה.
16. נוהגים להתיז מים אחד על השני בשבועות, כי התורה נמשלה למים.
17. התורה נמשלה לתאנה - בתאנה אין פסולת וכן גם בתורה.

3. ביץ' שבילות

מיועד לשתי רמות גיל - צעיר ובוגר.

מספר המשתתפים: לא מוגבל.

זמן: כשעה וחצי.

ציוד דרוש: דפי בינגו, דפי מנהגי שבועות למנחה.

כללי המשחק ומהלכו:

- כל חניך מקבל דף בינגו.
- בכל דף בינגו 20 משבצות, בכל משבצת יש מושג הקשור בשבועות.
- לפני המדריך/המנחה - ישנה רשימת החידות בנושא חג השבועות.
- המדריך קורא באופן אקראי מהרשימה.
- חניך שאצלו נמצא הדין או המספר מכסה אותו בפתקאות (כל חניך מקבל פתקאות לסימון).
- ניתן לבחור בצורה מסוימת, למשל באלכסון.
- חניך הגומר למלא ראשון הוא המנצח - עליו להכריז בינגו!
- המדריך בודק אם אכן מילא החניך את הקטע שבידו לפי סימון שנמצא אצל המדריך.
- יש לשמור על מהירות סבירה בהקראת החידות כדי לשמור על המתח.
- ניתן להמשיך את המשחק גם לאחר שהראשון גמר.

הגדרות לבינגו - מתוך מגילת רות

1. המקום אותו עזבו
ואליו נעמי ורות חזרו. (בית לחם יהודה)
2. אחד מכישוריו של דוד המלך,
קשור לתווים. (אמן ביביל)
3. מלך גדול לאומה,
נולד מזרע נוכריה,
כבש את ירושלים מידי היבوسی
והפך אותה לעיר השייכת לעם היהודי. (דוד המלך)

4. ירד עם בניו למואב
בגלל שבארץ היה רעב,
בגלות נפטר,
ממשפחתו רק מעט נותר. (אלויאלק)
5. אשת אלימלך,
חותנתה של רות. (נעמי)
6. בשדה מואב מתו זוג אחים
והותירו אחריהם שתי נשים. (אחילון וכליין)
7. מסופר במגילה
שמשפחת אלימלך למואב התגלגלה,
מה הייתה הסיבה לאותה ההגירה?
(רעב)
8. חבל ארץ זרה,
אליו משפחת אלימלך ירדה. (מלמ)
9. בזכות צדיקותה
ממנה יצא זרע מלוכה. (רות)
10. אחת מכלות נעמי
בשמה מסתתר חלק הצוואר האחורי. (ערפה)
11. שלוש מצוות שבשדה מתקיימות
ועיקרן לתת לעניים מתנות. (לקי, שכמה ופאה)
12. תקופה בשנה
בה נקצרה התבואה
ובה התרחש כל סיפור המגילה. (תקופת הקציר)
13. איכר מבית לחם
התחתן עם כלת אלימלך
ובזאת עשה חסד
והשאיר לנפטר זכר. (בועז)
14. אביו של דוד המלך,
שבשמו מתנה (ישו)
15. סבו של דוד המלך,
ובשמו כינוי לפועל. (עובד)

16. כלי הנגינה עליו ניגן המלך

(עבל)

17. אחת מתוך חמש המגילות

המספרת סיפור מרתק מאוד

על אחת שאת עמה עזבה

ולעם אחר הצטרפה.

(אגילת רות)

18. ממנה יצאה שושלת מלוכה

לכן בכינוי זה זכתה.

(אמה של אלכזר)

19. כינוי של זה שממשיך את שושלת המשפחה

על ידי שהוא מתחתן עם האלמנה.

(צאל)

20. את הגאולה הסופית לנו יביא

זה מזרע בית דוד.

(אשיר בן דוד)

מתוך "נחלי אשכול", מרכז להנחלת החינוך היהודי

4. דמויות אבולבלות

לפניכם שמות מבולבלים של דמויות במגילת רות. על כל חניך בתורו למצוא:

א. על איזה דמות מדובר.

ב. לספר את הקשר שלו/שלה למגילה.

ג. לנסות לקשר את הדמות להווי הישראלי (מקום, יישוב, שיר, ספר, מושג וכדו').

המנצח הוא הצובר את מרבית הנקודות.

דמויות מבולבלות

מלכיאל
נעים
עובז
חלונם
אלוג
זודד
מרא
עבדנמי
שויכי
פרועה
יולכו
תור

המרכז להעמקת הזהות היהודית, בית שמש

ב. ימי בין המצרים

1. שיר השירים

מטרה: שינון מושגי ימי בין המצרים.

עזרים:

- כ-20 כרטיסי שאלות
- צוות שיפוט
- חיצים קטנים.

לאחר החלוקה של המשתתפים לקבוצות של 10 בכל קבוצה יש להכין לוח התלוי על הקיר ועליו כתובים מספרים מ-1 עד 10 במפוזר וכן אותיות ב-20 משבצות.

בכל משבצת תולים בלון מנופח המסתיר את המספר והאות הכתובים בה.

קבוצה ראשונה זורקת חץ לעבר הלוח במטרה לפוצץ את אחד הבלונים (הקבוצה עומדת במרחק של 4 מ' מהלוח).

הניקוד לכל קבוצה יתבצע בהתאם למספר הבלונים שפוצצה בתורה.

קבוצה שלא הצליחה לפוצץ בלון - התור עובר לקבוצה השנייה.

המספר שמאחורי הבלון מציין את המשתתף אשר צריך להשיב לשאלת המדריך, כאשר התשובה צריכה להתחיל באות המצויינת ליד המספר.

המתחרים בשתי הקבוצות בעלי אותו מספר הם מתמודדים ביניהם על מתן התשובה הנכונה בזמן הקצר ביותר.

הערה: ניתן לגוון את המשחק לימי הולדת ולחידוני תנ"ך.

השאלות

א משהוא נכנס ממעטים בשמחה (אב)

א כששמע שמועה טובה תפחה רגלו (אזינו/קיסר)

ב הימים הללו בין יז בתמוז לתשעה באב (בין האזנים)

ב השלישי כבר לא ייחרב! (בית האקדש)

- ג בר כוכבא וטרומפלדור למשל (עיבור)
- ג גם אם תקרא את המילה הפוך, הוא תמיד מכסה על הבית (ע)
- ד שם אחר לבית קודש הקודשים (דביר)
- ד בנו יבוא ויגאלנו (ד/ד)
- ה מקום המקדש שבו יש היום מסגד (הר הבית)
- ה בעצת רשעים לא _____ (תהילים א) (הלך)
- ו קריאת צער (וי)
- ו מחיצה שעל החלון (ויילון)
- ז אבר המצוי אצל החיות (זב)
- ז בשניים כאלו קנה אבא את החד-גדיא (ז/ז)
- ח סיסרא ביקש מים ואת זה יעל נתנה לו במקום (חלב)
- ח זכר למה אנו נוהגים מקצת מנהגי אבלות? (חויבן)
- ט אחת הערים הקדושות, שוכנת לחוף ימה (טבריה)
- ט יתוש קטן הציק לו שבע שנים (סוטה)
- י ביקש עיר וחכמיה מהקיסר (יומין בן צבאי)
- י העיר שביקשו מהקיסר - וניתנה להם (יבנה)
- כ כשייבנה המקדש הם ישובו לעבודתם (כהנס)
- כ הוא ויהושע דיברו טובות על הארץ (כלב)
- ל כשייבנה המקדש הם ישובו לשירים (לויים)
- ל מלפנים ומאחור זהו בית תרנגולות (לל)
- מ איכה, רות, קוהלת, אסתר, שיר השירים (מגילות)
- מ אוהל _____, חול ה _____ (מועד)
- נ שערו צפו בדרך נס על המים, ולכן נקבעו במקדש (ניקניר)
- נ מחריב בית המקדש הראשון (נבוכדנצר)

- ס החלק התחתון שבנעל (סלילה)
- ס החודש בו ניתנה לנו התורה (סיוון)
- ע התנא שאמר: "ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה (עקיבא)
- ע תבל (עלוק)
- פ ארצו של כורש שהתיר לבנות את בית המקדש (פרס)
- פ המשעבד הראשון של ישראל אך לא האחרון (פרעה)
- צ מילה נרדפת לסלע היא גם כינוי לקב"ה (צור)
- צ להגנה על ישראל! (צבא הצרפטי - צה"ל)
- ק כינוי המלך בפני הרומאים (קיסר)
- ק בוטלו עם חורבן בית המקדש (קרבנות)
- ר האימפריה ששלטה על ישראל בימי בית שני (רומא)
- ר בהיפוך המילה: יוצא ישר, בישר יוצא פרשן גדול (רש"י)
- ש אחד התפקידים של הלויים (שירה)
- ש ה' עושה זאת, לכן לא ינום ולא יישן (מא/ש)
- ת שירותיו של דוד המלך (מהלוק)
- ת אותה ציווה לנו משה (מורה)

על פי "לקוממיות", מרכז לתודעת ישראל ולאומיותו,
 סדנת נשים לפיתוח אמצעים חינוכיים

ד. 800 שנה לרמב"ם

הרמב"ם - משחק מסלול

המשחק מיועד ל-2-4 משתתפים.

- מתקדמים על ידי זריקת קוביה מנקודת ההתחלה.
- המגיע למשבצת "הוראות" מבצע את ההוראה (מתקדם או חוזר).
- המגיע למשבצת שבה אחד מ-4 הסימנים, מרים מערימת הכרטיסים כרטיס אחד ונעזר בכתוב בו כדי לענות על השאלה שבמשבצת.
- היודע מתקדם שני צעדים ושאינו יודע חוזר שני צעדים.

המשבצות וסימניהן הן :

מי היה הרמב"ם.

באיזה ספר מדובר (היעזרו ברשימה המצורפת).

מה שם הספר מתוך הי"ד החזקה (היעזרו ברשימה המצורפת).

מה קרה במקום זה.

<p>התקדים</p>	<p>התקדים צעד אחד הרמב"ם בב"ט על שם התקדים צעד אחד</p>			
<p>ואם לא, חוזר צעד אחד לאחור. * אם ידעת התקדים 2 פעמים.</p>	<p>זי שזכא אפס שזא ס'פצאש אפס</p> 	<p>ואם לא, חוזר צעד אחד לאחור. * אם ידעת התקדים 2 פעמים.</p>	<p>זי או היסיק. זכא שזא סי הייה ברמב"ם</p>	<p>זי</p>
<p>התקדים 2 "הנשר הגדול" התקילה אל בבחרת כשליח</p>		<p>זי</p>		
<p>התקדים 2 הרמב"ם סיקת את הלכות ת"ת של</p> 		<p>זי</p>	<p>משעזק מסעול הרמב"ם</p>	<p>זי</p>
<p>התקדים 2 הרמב"ם הקדמת לבוא חוזר 2 פעמים</p> 			<p>קובלת חולים אצל מורנו הרמב"ם הקדמת לבוא חוזר 2 פעמים</p> 	
<p>ואם לא, חוזר צעד אחד לאחור. * אם ידעת התקדים 2 פעמים.</p>	<p>זי שזכא אפס שזא ס'פצאש אפס</p> 	<p>ואם לא, חוזר צעד אחד לאחור. * אם ידעת התקדים 2 פעמים.</p>	<p>זי שזכא אפס שזא ס'פצאש אפס</p> 	<p>זי</p>

<p>אנתח כל משנה אבור כלשהי ופרטיה, עם המסקנה ההולכת, , בקיצור וביסודיות.</p>	<p>הקדמה הרמב"ם למסכת "אבוג", דנה בהסקיד האדם בעולם ובאיכותו המוסרי.</p>	<p>במיוחד "סדר זרעים" ובה ההסבר על התורה שבגל-פה והמסורת שלה, מהנבואה ועד התלמוד.</p>
<p>איסור וסדרו כל הנכונ שבתלמוד לפי נושאים, מחולקת איך ספדים רק ספר זה (כתב בעברית).</p>	<p>הקדמה אפרק י"א מסכת סנהדרין ובה קבע את י"ג עיקרי האמונה היהודית.</p>	<p>מסד ומסבי את תנ"ך המצוות של התורה רמ"ח (248) עשה ושם (365) לא תעשה.</p>

<p>כאלו הסברים למונחים פילוסופיים.</p>	<p>עוסק בענייני אמונה ופילוסופיה. מוכיח את מציאות הבורא ומסביר טעמי המצוות.</p>	<p>שמונה עשר ספרים הנשאי רשנאב.</p>
		<p><u>איגרת תימן</u> - זיהוי תימן, לחוקר בדתם. <u>איגרת השלמז</u> - זיהוי מרוקו שהיא אנליסיס אקבא האסלאם <u>איגרת תחית המתים</u> - על ביאת המשיח ותחית המתים.</p>

<p>קהלות רבוג חסבו אונע אלמדריכס הולמע ומינהו אנגיד, צאת אונער אנשיא הקהלה.</p>	<p>ר יוסף אכן מיגאש, רבו של הרמב"ם, צ"ן אונע כתלידי בעל כשרונות נפלאים, ואמר שהיז הצה יהיה תלידי חכם גדול.</p>	<p>מבוקר עד ערב חיכו החולים בתער ליד ביתו של הרמב"ם כדי שירפא אותם.</p>
<p>ספרו החושן של הרמב"ם היה בנושא ע"בור השנה, ובו ידע רב בחכמת האסטרונומיה והגנרסה.</p>	<p>הרמב"ם כתב על שאלות של אמונה ופילוסופיה כדי להדריך אנשים ולצער להם אהאמן בעזרת משה.</p>	<p>הרמב"ם צנה על שאלות שהגיעו אליו מכל העולם היהודי, ופסק את ההלכות שעליהם אנהיג.</p>

<p>פאס</p>	<p>אלכסנדריה</p>	<p>קורדובה</p>
<p></p>	<p>ארץ- ישראל</p>	<p>ביס-התיכון</p>

<p>המצוות הקשורות במוצרים מסוימים, כגון: לבת ורגלים.</p>	<p>המצוות שנצטוו בהן, כפי לאהוב את ה' ולכבדו תמיד. כגון: "קראת שמע" וכו'...</p>	<p>הדינים והמצוות הקשורים באמונה, ואשר הם - עקרי התורה.</p>
<p>דין של א' שאסר עצמו בדיבור - שאסר עצמו בשבוץ או בנזר.</p>	<p>האסורים למהבזים אותנו מהאמות - עובדי כוכבים.</p>	<p>דין אילות, לדוגמא: הלכות גילושין וקידושין.</p>

<p>המצוות הקשורות בקרבנות יחיד.</p>	<p>דין המקדש וקדשיו, ודין קרבנות ציבור.</p>	<p>המצוות התלויות באל, כגון: תרומות ומעשרות שמטין ויובלות.</p>
<p>ההלכות הקשורות באיכרה ובקנין.</p>	<p>מצוות ודינים הנוגעים בין אדם לחברו ואשר יש בהן, בתחילתן נפק אצולת באמון או בגיל.</p>	<p>הדינים הנוגעים לעניי טמאה ואהרה.</p>

כרטיס משחק לדוגמה

האנשים האחרים שפגשתי, כאן: קבלתי עזרה כמות-בין זמן האם לאחריה.	באיזה מקומות בין אדם לחבירו, ואולי אף במקומות אחרים ובמקומות אחרים ובמקומות

ספרי הי"ד החזקה

- ספר המדע - הדינים והמצוות הקשורים באמונה.
- ספר האהבה - המצוות הקשורות לאהבת ד' - קריאת שמע, תפילה וכו'.
- ספר זמנים - המצוות הקשורות למועדים.
- ספר נשים - דיני אישות, הלכות קידושין וכו'.
- ספר קדושה - האיסורים שמבדילים אותנו מהאומות, עבודה זרה וכו'.
- ספר הפלאה - דיני שבועות ונדרים וכו'.
- ספר זרעים - המצוות התלויות בארץ - תרומות ומעשרות וכו'.
- ספר עבודה - דיני המקדש וקדושיו, דיני קרבנות ציבור.
- ספר הקרבנות - המצוות הקשורות לקרבן יחיד.
- ספר טהרה - הדינים הקשורים בטומאה וטהרה.
- ספר נזיקין - מצוות בין אדם לחברו, תחילתן בנזק לגוף או לממון.
- ספר קניין - מצוות הקשורות במכירה ובקניין.
- ספר משפטים - מצוות בין אדם לחברו, שומרים ובעל חובות.
- ספר שופטים - המצוות המסורות לסנהדרין, קבלת עדות ודין המלך.

רשימת ספרי הרמב"ם

▪ הקדמה למשנה	▪ משנה תורה (הי"ד החזקה)
▪ שמונה פרקים	▪ ספרים בנושאי רפואה
▪ פירוש המשנה (או ספר המאור)	▪ מורה נבוכים
▪ ספר המצוות	▪ ספר מילות ההיגיון
▪ הקדמה לפרק חלק	▪ אגרות הרמב"ם

על פי "הרמב"ם - פעילויות למידה", הוכן על ידי צוות מרפ"ד חמד"ת, מאת ציון עמיר, יצחק דעי,

המכון לחינוך דתי בישראל, המכללה הדתית למורים ע"ש רא"ם ליפשיץ

פרשת השבוע בכותרות

לפניכם מבוקי החדשות כפי שנמסרו לכתבנו מפי מקורות יודעי דבר. יש למיין מתוכם 5 כותרות הרמוזות לפרשת השבוע (של אותו שבוע) ולהתאים בין הפרשה לכותרת.

- הכול פרוסקיצידי
- הצופן הוא שלוש
- הכול פתוח
- יש לכם עוד צ'אנס
- החבלה: ארץ-ישראל ב-40 יום
- אפילו הוצאת הובל חשובה
- התגייס למשמר הכבוד!
- התמודדות מוסיקלית ליחידה המובחרת
- הכרטיסות כמו גכינה שוויצרית
- סגולה למצבי חירום
- התמונות כמו עכרה שכת אחת
- עד לא עכרה שכת אחת
- המלחמה הוכרעה בקרב אוויר
- אנו באותה סירה
- ההגדרה הגודלית
- למי שמשקיע מגיע
- אם הבטחת - קיים
- שוויון זכויות לנשים
- לא רואה ממטל
- כמו עלוקות
- דילמת סרבני הגיוס
- הסחורה השוכה סוג א.א. בחנות הפנימית
- כסף או ילדים מחובכים
- רצתה להקל ונמצא מבוך
- בחדש נשך בחדש
- שלוש קסווע
- כמו בצבא, כל דבר נחלק לשלוש
- "מיולה בסלע"
- מה הוא עושה אצלנו?
- כולם פונים אל
- "אתה רוצה? שלחני"
- עליית מדרגה
- חברא קדישא עוברת שעות נוספות
- החבלה: ארץ-ישראל ב-40 יום
- בסימן התכלת
- הבחירה המתקנת
- צריך לרשום אותה בספר השיאים
- מנהיג רותני ורמטכ"ל, הייתכן?
- אדומה, תמימה וייחודית
- שירת הרניגל הנגדי: המלצות
- דילמת סרבני הגיוס
- הסחורה השוכה סוג א.א. בחנות הפנימית
- כסף או ילדים מחובכים
- ההגדרה הגודלית
- למי שמשקיע מגיע
- אם הבטחת - קיים
- שוויון זכויות לנשים
- לא רואה ממטל
- כמו עלוקות
- דילמת סרבני הגיוס
- הסחורה השוכה סוג א.א. בחנות הפנימית
- כסף או ילדים מחובכים
- רצתה להקל ונמצא מבוך
- בחדש נשך בחדש
- שלוש קסווע
- כמו בצבא, כל דבר נחלק לשלוש
- "מיולה בסלע"

ב. חידות על הפרשה לנוער

פרשת נשא

מי יודע

- רמו
- גימטריה
- רוח ד'
1. בפרשתנו שיא, שסימנו באבי נשיא
 2. שלוש נקודות גיאוגרפיות עכשוויות למה שקורה בהפרה מתאימות
 3. המשותף לראש, פנים, כתף וכפיים

פרשת בהעלתך

- ויהי בנסוע
- יתרו
- בהעלתך י'
1. אבא של מי נעדר מן התפילה ומתהפך בפרשה
 2. איזו עלילה בפרשתנו סופה בפרשה שמאחורינו?
 3. ואלה הוצאות הפרשה: אחת שתיים, אחת-אחת ושלוש-שתיים!

פרשת שלח

- ראשית עריסותיכם
- שינוי השם
- רמב"ן
1. איזו מצווה בפרשת קרח מובאת בדרך רמו בפרשת שלח?
 2. לפני השינוי יש שינוי ואחרי השינוי אין שינוי
 3. הסיפרה שנוצלה באופן ציני כדי להשפיע על הדו"ח המודיעיני

פרשת קורח

- פרשת פנחס
1. איזה פסוק בחצי השני של הפרשה מתמצת ברמו את חזיה הראשון של הפרשה?

2. בשבועות הקרובים בין שני לשלישי תראו מה קרה לו באופן אישי "שלח" ו"קורח" מתחילות ב"בראשית" ומסיימות ב"החדש הזה" ובפרשת חוקת בהיפוך תחזה

פרשת פנחס

דברי הימים/הלכות

פרשת חוקת

1. סיחון סירב לאפשר לבני ישראל לעבור בארצו - כן, אבל איך הוא אמר את זה
2. מי שגורם לראשית ב"בראשית" גורם גם להתחלה הנוכחית
3. תשובה זהה לשתי שאלות כאן ובפרשת בשלח

חשבון

רש"י בהתחלת חוקת

ראש השנה פ"ג

פרשת בלק

1. דברי הרשע בשחרית במוסף
2. מה אמר האיש אשר לאתונו סטר שמתאים לעיר ביתר?
3. אפילו בלעם מסכים שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

בלעם

אתרי תצפית על ביתר

עבר/הווה

פרשת פנחס

1. אחת משש בשבת שהיא גם אחד מחמישה שהושבת בתורה ארבע שאילתות ואחת בפרשתנו להיות!
 2. איזה רש"י ב"פנחס" הוא רק רבע מרש"י אחר בפרשת "מטות"
- שש מצוות ב"פנחס"
- יונתן בן עוזיאל
- עמון ומואב

פרשת מטות

1. אבר אחד וגיד אחד
בפרשה אחת
2. תרתי משמע בהפטרה,
מפי הגבורה
3. את השנים שנתן יעקב בשביל אמנו
נתנו בניו בשביל אדמתנו

ספר החינוך

בני גד ובני ראובן

החידות מתוך הספר "תורתך שעשועי", מאת זאב פרנק,

ניתן להשיג בחנויות הספרים, פרטים בטל' 052-8915600

(פתרונות בסוף הגיליון)

מאת בת חן אהרונוסון

יצירה לשבועות - סימניה לחומש

לכבוד חג השבועות - חג מתן תורה, נכין סימניית פרשת שבוע. בעזרת הסימנייה יוכלו הילדים לעקוב בחומשים שלהם אחרי המעבר בין פרשות השבוע. אפשר לשלב פעילות שבועית בנושא הפרשה כשכל שבוע עוברים עם הסימנייה לפרשה הבאה.

חומרים וציוד

- בריסטול
- רצועת מגנט כפולה, שיש בה פלוס ומינוס.
- (ניתן לקנות רצועות עם דבק שגוזרים ממנה חתיכות בגדלים שונים לפי הצורך)
- דבק
- צבעים ולורדים
- טפט שקוף
- מספריים
- סרגל

ההכנה

- גוזרים רצועת בריסטול מלבנית (בערך בגודל 10X4 ס"מ).
- חשוב לסרטט את המלבן קודם בעזרת סרגל כדי שיצא מדויק.
- מקפלים את הרצועה ל-2 כך שהקפל הוא לרוחב הרצועה.
- (אנו רוצים מעין כרטיס מקופל ולא רצועה דקה וארוכה) מהדקים היטב את הקפל.
- מקשטים את הצדדים החיצוניים של הכרטיס בעזרת צבעים ולורדים.
- כדאי שהקישוט יהיה קשור לתורה, למתן תורה, לסיפורים מהתורה או דברים דומים. לא מומלץ להדביק דברים בעלי נפח לסימנייה כדי שהחומש יוכל להסגר בקלות.
- לאחר שמסיימים לקשט מצפים את הסימנייה בטפט שקוף.
- חשוב לצפות את הסימנייה כאשר היא מקופלת.

- (אם מצפים אותה כשהיא פתוחה לא יהיה אפשרי לקפל אותה לאחר מכן.)
- מצידו הפנימי של הכרטיס המקופל נדביק את המגנט. את הצד של הפלוס לצד אחד ואת המינוס לצד השני כך שכאשר סוגרים את הכרטיס הם נצמדים זה לזה.
 - זהו, הסימנייה מוכנה. עכשיו כל מה שנותר הוא לתפוס עמוד מתוך החומש בתוך הסימנייה כך שבעזרת המגנט הוא יישאר שם.

הכנת עפיפון לכבוד הקיץ!!

הקיץ עומד בפתח ועמו החשק לצאת לטייל וליהנות. זו הזדמנות טובה להכין עפיפון!! שילוב של יצירה ויציאה לטבע.

ערך מוסף עם הכנת העפיפון מתקבל בזכות העובדה שעל הילדים להיות ערים למזג האוויר בחוץ, ללמוד מעט על כיווני הרוח ולשים לב למשטח שמעליו בוחרים להעיק את העפיפון.

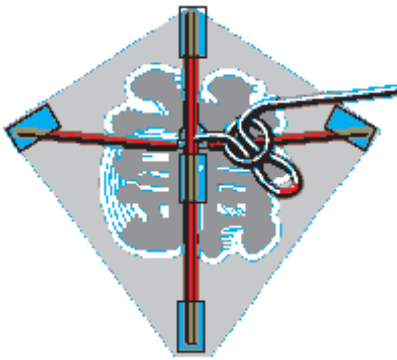
חומרים וציוד:

- מפה חד פעמית אטומה ועבה
- טושים שאינם נמחקים במים
- מספריים
- מספר קשיות או שיפודי עץ דקים
- דבק מסקנטייפ
- חוט עבה וחזק
- גליל נייר טואלט

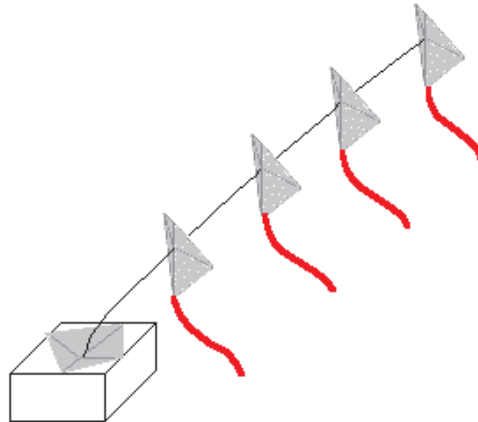
ההכנה:

- גוזרים מעויין ממפת הניילון שדומה בצורתו למעויין שבתמונה (החלק העליון צר בהרבה מהחלק התחתון).
- את המעויין מקשטים ומציירים עליו בעזרת הטושים.
- מנקבים חור במעויין בנקודה של מיפגש האלכסונים (כפי שמסומן בציור).
- מחברים את הקשים או את שיפודי העץ בעזרת המסקנטייפ לגב המעויין. על קו האורך וקו הרוחב (כפי שמודגם בציור). במידה ומשתמשים בשיפודים יש להקפיד לחתוך את הקצוות החדים שלהם כדי למנוע תאונות מצערות.

- קושרים חוט מסביב לנקודת המיפגש של הקשים. (כפי שמודגם בציור). זהו החוט שאיתו נחזיק את העפיפון ולכן הוא צריך להיות ארוך במיוחד. (עשרים מטרים לפחות)
- מקשטים את גליל נייר הטואלט ומגלגלים עליו את החוט של העפיפון כדי שלא יסתבך וייקשר.
- לקצהו התחתון של המעויין נחבר "זנב". את הזנב ניצור מחוט שאליו נחבר משולשים קטנים ממפת הניילון. בסופו נחבר חפץ בעל משקל גדול מעט יותר מאשר חוט, למשל - דיסק, חתיכת עץ וכד'. (כפי שמודגם בציור) הזנב חשוב כדי לשמור על יציבותו של העפיפון.

זהו! העפיפון מוכן. המתינו ליום נעים ורוחני מעט (לא רוחני מידי כדי שהעפיפון לא ייהרס) וצאו להעיף!!

אשמח אם תשלחו לי הערות ותגובות או תמונות לתא הדואר batchenar@hotmail.com

חומר אור-קולי

א. בנושאי חג השבועות, תורה שבעל-פה וערכים

קלטות וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- **וזאת התורה** - (חטיבת ביניים) - 6 - חשיבותו של ספר התורה, דרכי הכנתו, כתיבתו ושימוש.
- **על מזוזות** - (חטיבת ביניים) - 7 - חשיבותן, דרכי הכנתן, כתיבתן ושימושן.
- **אמה של מלכות** - (יסודי) - 28, 160 (כ.ר.) (מסדרת "קשת וענף") - סיפורה של מגילת רות (הטלוויזיה החינוכית).
- **מהחל חרמש** - (יסודי) - 28, 160 (כ.ר.) (מסדרת "קשת וענף") - רב-גוניותו של חג השבועות (הטלוויזיה החינוכית).
- **שבעת המינים** - (על-יסודי) - 138 - משמעותם של שבעת המינים (שירות הסרטים הישראלי).
- **שלושת רגלים** - (כל הגילים) - 170, 250 (ר) - פסח, שבועות וסוכות ומנהגם.
- **סמלים יהודיים** - (על-יסודי) - 136 - האמנים היהודיים עיטרו את תשמישי הקדושה בסמלים יהודיים שמקורם ברעיון הבריאה, גן עדן, ירושלים, המקדש, תוך שילוב צורות גיאומטריות בעלות משמעות סמלית ומיסטית הקשורה לתולדות עם ישראל (שירות הסרטים הישראלי).
- **הגענו למצוות** - (חטיבת ביניים) - 184 (כ.ר.) - בנושא בר/בת מצווה (הטלוויזיה החינוכית).
- **סדרת שניים אוחזין** - (חטיבת ביניים) - 41-47 - סוגיות התלמוד בהמחזה.
- **ומה אומר רש"י** - (יסודי) - 2 - לדמותו של רש"י (הטלוויזיה החינוכית).
- **רש"י** - (חטיבת ביניים) - 900 - לדמותו של רש"י - סרט מצויר (טלעד).
- **עולם הישיבה** - (חטיבת ביניים) - 127 - הישיבה בעבר ובהווה.
- **ניגונים של מתמידים** - (על-יסודי) - 103 - הסרט מתאר את ה"מתמיד" בבית המדרש הישן, ליד העמוד, הנר ודף הגמרא, כפי שראה אותו ח"נ ביאליק, ועל רקע שירתו. לעומתו, המתמידים של דורנו, השונים בעולמם הפנימי ובגישה לסביבתם אך מטרתם אחת היא - לימוד תורה (נהורה).

- **חגים ומועדים ומצוות בין אדם לחברו** - (על-יסודי) - 233 .
- **רות** - (חטיבת ביניים) - (רוסית עם כתוביות בעברית) - 316 - סיפורה של רות הוא סיפור של חסד, של מסירות למשפחה ולעם ישראל (גשר).
- **חברים מהתנ"ך - רות** (חטיבת ביניים) - 1099 - על מגילת רות (ערוץ התכלת).
- **סמלים יהודיים ומצוות בין אדם למקום** - (חטיבת ביניים) - 216 - ספר תורה, תפילין, מזוזה, ציצית, בר/בת מצווה (הטלוויזיה החינוכית).
- **חגי ישראל** - 199 (ר).
- **משא ומתן באמונה** - (חטיבת ביניים) - 8, 161 (כ.ר.) - (מושגים ביהדות) - הלכות משא ומתן.
- **השב תשיבם** - (חטיבת ביניים) - 8, 161 (כ.ר.) - (מושגים ביהדות) - הלכות השבת אבידה.
- **חגים ומצוות** - (חטיבת ביניים) - 193 (ר).
- **סוגיות בהלכה** - (חטיבת ביניים) - 76 - הדגמת מקרים שונים של היזק כאשר שניים הולכים זה לקראת זה (פנטומימה) (מרכז מלטון).
- **מונחים בתלמוד** - 241 (קטעים מתכניות "שנים אוחזין").
- **שבועות** - (שיחה עם הרב מרדכי אלון) - 1031, 756.
- **חידוני תנ"ך** - (מבחר) - תכניות מפיצוחים וחידון התנ"ך העולמי.
- **מפגשי בראשית** - (סדרה בפרשת השבוע) - בהמחזה.
- **שבעים פנים** - (סדרה בפרשת השבוע) - ירון לונדון.
- **מבראשית** - (סדרת שיעורים בפרשת השבוע עם הרב מרדכי אלון).
- **שעשני אשה** - (על-יסודי) - 1031 - לימוד תורה לנשים - מעמד האשה ביהדות.
- **שבוע טוב** - (על-יסודי) - 992 - לימוד תורה לנשים (דיון) (הטלוויזיה הכללית).
- **שבועות - פסח** - (יסודי) - 936 - (מסדרת "רחוב סומסום").
- **בו"ל בפ"ש** - (חטיבת ביניים) - סדרת חידוני פרשת השבוע מפרשיות ספר בראשית ושמות (מעלה).

קלטות קול (המצוות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- 2014 - עליות לרגל.
- 2107 - מדרש עשרת הדיברות.
- 2116 - גלגולו של ספר תורה.
- 2142 - מצוות שאין להן טעם - מדוע?
- 2265 - חג השבועות במלל ובניגון (ברוסית).

- 2259 - בכורי נחלה (ת"ת נחלה).
- 2234 - מגילת רות (על פי מקורות חז"ל).
- 2340 - רות - ולא נשא אותם הארץ - הרב אליהו דרמר.
- 2437 - דמותה של רות וקבלת התורה - הרב אלישע וישליצקי.
- 2454 - אנכי ד' - מצוות האמונה - הרב שמואל שפירא.
- 2552 - למה ללמד גמרא? - הרב עמית קולא.
- 2555 - הוראת גמרא - הרב צוריאל וינר.
- 2555-6 - לימוד גמרא כמכשיר חינוכי - הרב צחי לחמן.
- 2565 - לימוד גמרא - הרב יהודה ברנדס.
- 2566 - לימוד גמרא לשמה - הרב מיכה הלוי.
- 2567 - לימוד תורה לחילוניים - הרב יהושע צוקרמן.
- 2573 - היבטים היסטוריים בלימוד הגמרא - הרב יצחק שילת, פרופ' זאב ספראי.

שקופיות + קלטת קול (גנוט)

- 3015 - חג השבועות + קלטת קול (גנוט)
- 3018 - חג השבועות - זמן מתן תורתנו (רדובן).
- 3034 - בית הכנסת והתפילה - ערכה.
- 3035 - ספרי תורה תפילין ומזוזות - ערכה.

קישורים לחג השבועות (בעברית)

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLsresheet/ChageyIsrael/shavuot.htm>

ב. ימי בין המצרים

קלטות וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- **עדות - ירושלים** - (חטיבת בנינים ועל-יסודי) - 197 - ארכיאולוגים מתארים את תולדותיה של ירושלים מימי בית ראשון ובית שני, בעזרת ממצאים ארכיאולוגיים ותוך סיור באתרי העיר.
- **על קמצא ובר-קמצא** - (יסודי וחטיבת בנינים) - 321 - על קמצא ובר-קמצא חרבה ירושלים, על פי מסכת גיטין נ"ה (סרט מצויר).
- **בשעריך ירושלים** - (על-יסודי) - 116 - שלוש פעמים בשנה עלו ישראל לרגל לירושלים - בחג המצות, בחג השבועות ובחג הסוכות.
- התקופה: ימי הבית השני לפני שנת 66 לספירה - פרוץ המרד הגדול. הסרט עוקב אחרי עולי הרגל לעיר המפורסמת ביותר במזרח - עיר הקודש, בירת יהודה. בעקבות עולי הרגל אנו למדים על חומות העיר, על בריכות המים ועל הקברים המינומנטליים. שיאה של העלייה לרגל הוא, כמובן, במתחם הר-הבית עצמו והקרבת הקורבנות. הסרט מסתיים במרד נגד רומא, המצור על ירושלים, שריפת הבית ונפילת העיר.
- הסרט מלווה במוסיקה מקורית בהשתתפות מזי כהן ויזהר כהן.
- בסרט נוטלים חלק פרופי יורם צפריר ומאיר בן דב.
- **תן לי את יבנה** - (יסודי) - 159(כ.ר.), 246 - דמותו של רבן יוחנן בן זכאי ופעילותו בירושלים הנתונה במצור (מסדרת "קשת וענף").
- **איכה** - (מבוגרים) - 146 - ירושלים שלפני החורבן, ביופיה ובתפארתה, כפי שהיא מתגלה מהמימצאים ומהשרידים הארכיאולוגיים. ארכיאולוגים מתארים את התרבות החומרית, את מיבנה העיר לחלקיה ואת אורח החיים בה. הרב ישעיהו הדרי מבאר את משמעות החורבן והאבל, כפי שזה מתבטא בביטוי "איכה" ובמגילה. כמו כן מתואר הרקע הגיאופוליטי של כיבוש ארץ-ישראל, המצור על העיר, דרך כיבושה וחורבנה.
- **שבעים פנים** - (מבוגרים) - 146 - ירון לונדון משוחח עם הרב הראשי לישראל מאיר לאו על הרקע והסיבות לחורבן הבית. הרב לאו מבאר את עניין שנאת חינוס, משבר המנהיגות בזמן החורבן, על-פי המקורות והאגדות. כמו כן הוא עומד על הקשר בין חורבן ובניין, גלות וגאולה, סבל ונחמה.
- **ניגון לירושלים** - (על-יסודי) - 146 - אברהם בורג משוחח עם ילדים על החורבן ועל תשעה באב ומשמעותו לימינו. בתוכנית משולבות אגדות על ירושלים ועל החורבן ושירי מקהלה.
- **אבני גורל** - (חטיבת בנינים) - 104 - קורותיה של ירושלים, מראשיתה ועד ימינו: בית מקדש, העלייה לרגל, ירושלים בבניינה ובחורבנה.
- **לך ירושלים** - (חטיבת בנינים) - 311(ר) - סיפורה של ירושלים מימי האבות ועד ימינו. הסרט דובר רוסית ללא תרגום.

- **הכותל שלבב** - (על יסודי) - 608 - סיפורים, אישים, זכרונות וחוויות סביב הכותל המערבי (בזמן המנדט, בשחרור ירושלים בתשכ"ח ולאחר מכן).
- **ירושלים עיר סוד ואור** - (על-יסודי) - 31 - סרט המייצג את ירושלים בלבו ונפשו של עם ישראל בדרך אמנותית ייחודית. הקריינות שזורה במקורות מהנביאים, מהמדרשים ומהספרות היהודית המודרנית.
- **אזוב ועצבת** - (על-יסודי) - 397 - תשעה באב: קינות בכותל, סיור עם זאב וילנאי על חומות העיר העתיקה, דיון בהנחיית פרופ' פנחס פלאי.
- **ושכנתי בתוכם** - (על-יסודי) - 394 - סיור בדגם בית המקדש.
- **החורבן על פי מרתא** - (על-יסודי) - 703 - המצב החברתי והפוליטי בירושלים ערב חורבן בית שני דרך סיפורה האישי של מרתא בת ביתוס.
- **רחל אמנו** - 5 - דמותה של רחל אמנו. רחל מבכה על בניה (מסדרת "קשת וענף").
- **רבן יוחנן בן זכאי** - (לעולים) - 503(ר) - סיפור חייו של רבן יוחנן בן זכאי, דובר רוסית עם תרגום (גשר).
- **רבי עקיבא** - (לעולים) - 504(ר) - סיפור חייו של רבי עקיבא. דובר רוסית עם תרגום.
- **המרד הגדול** - (חטיבת בנינים ועל-יסודי) - 797 - הסרט מתאר בצורה מקיפה את המרד שקדם לחורבן הבית בתשעה באב. הסרט צולם במקומות שבהם התחולל המרד - בגליל, בגולן ובירושלים.
- **עשרה בטבת** - 445.
- **תמרורים** - 352 - תכנית לתשעה באב. תשעה באב הוא יום הזיכרון לחורבן ירושלים וגלות העם מארצו, ולשאר האסונות הלאומיים שקרו בתאריך זה. בתוכנית צילומים מאמירת קינות בבתי כנסת בירושלים וכתבי יד מקהילות יהודיות עתיקות. חוקרים מסבירים את הרקע ההיסטורי לאירועים.

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- 2038 - ייסוד יבנה.
- 2039 - רבי עקיבא.
- 2085 - מאגדות בית המקדש.
- 2091 - ארבעה צומות.
- 2374 - ירושלים מעלתה הרוחנית - הרב אליהו דרמר.
- 2427 - משמעותה של ירושלים - הרב אלישע וישליצקי.
- 2464 - בניינה של ירושלים - הרב אביחי קצין.
- 2472 - בין המצרים ופסל מיכה - הרב אליהו דרמר.

- 2474 - בין המצרים - יז בתמוז, תשעה באב ביום א דפסח - הרב אליהו דרמר.
- 2487 - תשעה באב - הרב מרדכי אלון.
- 2506 - פרשת ניצבים שבע דנחמתא - הרב מרדכי אלון.
- 2598 - הכנס השנתי הלייג למחשבת היהדות - בית ראשון ובית שני - אבי רביצקי.

פתרונות לתשבץ ספר תורה

1 (חומש; 2 עזרא; 3 גבאי; 4 חיתול; 5 כהן; 6 כתר תורה; 7 שבועות; 8 פרוכת; 9 טהורה; 10 ארבעה; 11 בראשית; 12 דברים; 13 משה; 14 מים; 15 מפטיר; 16 שלושה; 17 ארון הקודש; 18 בעל קריאה; 19 סופר סת"ם; 20 אתנתא; 21 שליח ציבור; 22 מחוברות; 23 סיני; 24 תענית ציבור; 25 גיד; 26 ישראל; 27 תורה; 28 ויקרא; 29 סגול.

הפסוק: "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל"

פתרונות לפרשת השבוע לנוער

פרשת נשא

1. השיא בפרשתנו הוא מספר הפסוקים ב"נשא" המגיע ל-176 וזהו אכן שיא ביחס לכל הפרשות האחרות שבתורה. ובפרשתנו מופיע הנשיא לבני יהודה, נחשון בן עמינדב, ועמינדב בגימטריה = 176, ולכן בפרשתנו שיא, שסימנו באבי נשיא.
2. אם תפתחו מפה הכוללת את אזור בית שמש תראו שצומת שמשון ממוקם בין צרעה ובין אשתאול... ובהפטרת השבוע מסופר על שמשון הגיבור שרוח ד' החלה לפעמו בין צרעה ובין אשתאול, ולכן שלוש נקודות גיאוגרפיות עכשוויות (שמשון-צרעה-אשתאול) למה שקורה בהפטרה מתאימות (פעמי שמשון בן צרעה ובן אשתאול).
3. תחילה הפרשה: "נשא את ראש" (נשא ו: כו), "ישא ד' פניו אליך" (נשא ז: ט), ולבני קהת לא נתן "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאוי". ולקינוח יש לנו את נשיאת כפיים הלא היא ברכת כהנים המופיעה בפרשתנו ולכן - המשותף לראש, פנים, כתף וכפיים?... שארבעתם מופיעים בפרשה בהקשר של "נשיאה" ("נשא את ראש", "ישא ד' פניו", "בכתף ישאוי" ונשיאת כפיים).

פרשת בהעלותך

1. ובכן, מדובר ביהושע בן... נון כידוע האות נון נעדרת מתפילת "אשרי" בניגוד לכל שאר האותיות העומדות כל אחת בראש פסוק כסידור. ומובא בזוהר הקדוש שכשדוד המלך חיבר את תפילת "אשרי" הוא דילג על נון בגלל הפסוק "נפלה בתולת בת יהודה לא תוסיף קום" שיש בפסוק זה נבואה קשה וקודרת... והיכן בדיוק נון מתהפך בפרשה? ב"בהעלתך" פרק י מופיעה בספר התורה פעמיים נון כשהיא מסובבת לכיוון ההפוך והגמרא אומרת במסכת שבת שהדבר בא לציין את שני הפסוקים "ויהיה בנסוע" ו"בנחה יאמר" כספר נפרד כדי להבדיל בין שתי פורענות, ולכן אבא של מי נעדר מן התפילה ("נון" מ"אשרי") ומתהפך בפרשה (2 נונין הפוכים).
2. בהעלתך י: כט: משה מזמין את חותנו יתרו להצטרף לבני ישראל במדבר "לכה איתנו והטבנו לך"... ויתרו מסרב, "לא אלך, כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך"... ומשה לא מוותר ושוב פונה ליתרו - "אל נא תעזוב אותנו" וגו'. ומה קרה בסופו של דבר? יתרו נשאר או לא? מעניין שבפרשתנו לא מסופר על כך.. ה"ספורנו" מתייחס לעניין זה וכותב כי אמנם יתרו חזר לארצו כאמור (יתרו יח: כז) "וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו"... יוצא מן הדברים שסופו של הסיפור שבפרשתנו נמצא מאחורינו בפרשת יתרו.

3. הפרשה המדוברת בחידה היא פרשת החצוצרות (י-יא/י-ו) שסיכומה הוא כדלהלן. למקרא העדה תוקעים תקיעה אחת בשתי חצוצרות, כלומר אחת שתיים. למקרא הנשיאים תוקעים תקיעה אחת בחצוצרה אחת, כלומר אחת אחת, ולמסע המחנות תוקעים תקיעה-תרועה ותקיעה בשתי חצוצרות, כלומר שלוש-שתיים

כרשת שלח לך

1. שלח טו: כא. "מראשית עריסותיכם תתנו לד' תרומה לדורותיכם". וזוהי למעשה מצוות הפרשה חלה מן העיסה. ועריסה פירושה עיסה או בצק, אך אם נפרש את המילה עריסה במובנה המודרני יותר, דהיינו מיטת תינוק, נקבל באופן מרומז את מצוות פדיון הבן שנמצאת בפרשה הסמוכה, פרשת קורח, כאשר המילים "ראשית עריסותיכם" מרמזות לבן הבכור, הראשון בעריסה... מראשית עריסותיכם תתנו לד' תרומה לדורותיכם" - כרמו לפדיון הבן. ולכן - איזו מצווה בפרשת קורח, מובאת בדרך רמז בפרשת שלח.

2. שלח יג: טז. "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" ולמעשה, בתורה כבר בספר שמות מוזכר דווקא השם יהושע ולא הושע, וזה עוד לפני שמשה נתן לו את השם יהושע (והמפרשים מסבירים את השאלה בדרכים שונות) ומצד שני בספר דברים מוזכר דווקא השם "הושע" בפרשת האזינו לב: מד, "ויבוא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באוזני העם הוא יהושע בן-נון". ומסביר רש"י במקום: ולמה קוראו כאן הושע? לומר שלא זחה דעתו עליו, שאף על פי שניתנה לו גדולה, השפיל עצמו כאשר מתחילתו, ולכן - לפני השינוי (מהושע ליהושע) יש שינוי (יהושע) ואחרי השינוי אין שינוי (הושע בהאזינו כנ"ל).

3. שלח יג: כו. "ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחנתו. וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה. אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאוד וגם ילידי הענק ראינו שם".

רמב"ן: והנה בכל זה אמרו אמת והשיבו על מה שנצטוו, והיה להם לומר שהעם היושב עליה עז והערים בצורות, כי יש להם להשיב אמרי אמת לשולחם, כי כן ציווה אותם: "החזק הוא הרפה, הבמחנים אם במבצרים", אבל רשעים במילת אפס... והנה אמרו לו הארץ שמנה וגם זבת חלב ודבש והפרי טוב... אבל.. אבל אי אפשר לבוא אליהם, כי עז העם והערים בצורות וגו'... ויניאו לב העם ברמז... ובכן הסיפירה "אפס" נוצלה באופן ציני, כדי להשפיע על הדו"ח המודיעיני.

כרשת קורח

1. יח: יב. "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם אשר יתנו לד' לך נתתים". ובכן - ראשיתו של "יצהר"... זהו קורח שהיה בנו הראשון של יצהר, וד' אומר לאהרן "לך נתתים", והרי עיקר התקוממותו של קורח הייתה בעניין הכהונה, ואכן ד' מקיים ב"קורח" (הוא ראשית יצהר) את "לך נתתים" ומכניע את קורח ועדתו לפני משה ואהרן, ולכן - איזה פסוק בחצי השני של הפרשה מתמצת ברמז את חציה הראשון של הפרשה.

2. בשום מקום בפרשת קורח לא כתוב בפירוש מה קרה לקורח עצמו... ומה שנאמר למעשה הוא (טז: לב) "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל אדם אשר לקורח..." ובהמשך: "וואש יצאה מאת ד' ותאכל את החמישים ומאתים איש מקריבי הקטורת". ובכן, אף מילה על הכוכב הראשי... קורח. אך אם נחכה שלושה שבועות לפרשת פנחס, נקבל שם בפרק כו: י את הפסוק הבא: "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת קורח" וגו' ופסוק זה נמצא בפרשת פנחס בין שני לשלישי, ולכן - בשבועות הקרובים (פנחס) בין שני לשלישי, תראו מה קרה לו באופן אישי (ותבלע אותם ואת קורח).

3. בספר בראשית בתחילתו, ידועה השאלה שרש"י מביא שם, שלא היה צריך להתחיל את התורה ב"בראשית" אלא ב"החודש הזה לכם" שהיא מצווה ראשונה שבה נצטוו בני ישראל, ולצורך חידתנו זו, "בראשית" מייצג את החלק ההיסטורי של התורה, ו"החודש הזה" את החלק של המצוות שבתורה והפרשות שלח וקורח מתאפיינות בכך שמתחילתן וברובן מוקדשות לסיפור המעשה בפרשת שלח - סיפור המרגלים, ובקורח - סיפור המחלוקת, ורק אחר כך בחלק האחרון של הפרשה, באות המצוות המעשיות, ב"שלח" המצוות חלה, ציצית ועוד, וב"קורח" המצוות שמירת המקדש, פדיון הבן, מתנות כהונה ועוד. כלומר קודם "בראשית" ורק אחר כך "החודש הזה", אך לעומת זאת בפרשת חוקת, הסדר הפוך, שם הפרשה מתחילה ב"פרה אדומה", טומאת מת ועוד, ורק אחר כך פונה הפרשה לסיפור "דברי הימים" של פטירת מרים, הוצאת המים מן הסלע, פטירת אהרן ועוד. ולכן - שלח וקורח מתחילות ב"בראשית" ומסיימות ב"החודש הזה", ובפרשת חוקת בהיפוך תחזה.

פרשת חוקת

1. כשסיוחן סירב לאפשר לבני ישראל לעבור בממלכתו "חשבון" הוא אמר להם "לא בא בחשבון!"...
2. מי שגורם לראשית ב"בראשית" הם אומות העולם שיבואו ויאמרו: "ליסטים אתם" וכו', כמובא ברש"י שם, ואותו גורם - "אומות העולם" הם גם הסיבה ל"זאת חוקת התורה" בפתיחת פרשתנו, וכמובא ברש"י הראשון על הפרשה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה - גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה ולכן - מי שגורם לראשית ב"בראשית" גורם גם להתחלה הנוכחית.
3. ראש השנה פ"ג משנה אחרונה "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל" וגו' (בשלח). וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה! אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה וכו'. ובהמשך אותה משנה כיוצא בדבר אתה אומר, עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי (חוקת) וכי נחש ממת או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה וכו' ולכן - תשובה זהה לשתי שאלות, כאן ובפרשת בשלח.

פרשת בלק

1. אנחנו פותחים את תפילת שחרית בפסוקים "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל", ופסוק זה לקוח מן הברכות המאולצות שבירך בלעם את ישראל וכן במוסף של ראש השנה. הפסוק השני מתוך עשרת פסוקי המלכויות הוא פסוק הלקוח מברכותיו של בלעם "לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ד' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו", ולכן - דברי הרשע בשחרית ובמוסף.
2. בלק כג: ט. "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" (את המילים האלו אומר בלעם הרשע בעל כורחו על עם ישראל), דרומית לעיר ביתר (שהיא "עיר תורה בהרי יהודה") שוכנים שני יישובים. ראש צורים ונחל גבעות, ומשניהם תצפית מרהיבה על העיר ביתר. "כי מראש צורים אראנו (את ביתר) ומגבעות (מנחל גבעות) אשורנו"... ואולי אפשר לומר גם את המשך הפסוק על העיר ביתר: "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב". ולכן - מה אמר האיש אשר לאתונו סטר, שמתאים לעיר ביתר.
3. בתחילת פרשתנו פונה בלק אל בלעם באמצעות שליחים ואומר לו: "הנה עם יצא ממצרים" וכו', אך כשבלעם מצטט את בלק בדברו עם אלוקים, הוא אומר: "בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי, הנה העם היוצא ממצרים", בלק אמר נְצַא ממצרים - בלשון עבר, ובלעם משנה ואומר הַיּוֹצֵא ממצרים - בהווה, וזה אומר שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (ועיין באורח חיים הקדוש).

פרשת פנחס

1. בפרשת פנחס שש מצוות עשה, ואחת מהן היא מצוות הקרבת קורבן התמיד, וביום יז בתמוז שחל בימים אלו אירעו חמישה דברים, ואחד מהם הוא שבטלה הקרבתו של קורבן התמיד, ולכן אחת משש (מצוות) בשבת (זו) שהיא גם אחד מחמישה שהושבת (קורבן התמיד ב"ז בתמוז).
2. בפנחס מבקשות חמש בנותיו של צלפחד ממשה רבינו: "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו" ... ובהמשך: "ויקרב משה את משפטן לפני ד' ". כלומר, משה הגיש לקב"ה שאילתא, איך לנהוג. ובתרגום יונתן בן עוזיאל: דין חד מן ארבעה דיני ד' עלו קדם משה נביא וסכם יתהון על דעתא דלעיל. השאילתא הראשונה נמצאת בפרשת אמור לגבי המקלל: "ויניחוהו במשמר לפרוש להם על פי ד' ". השאילתא השנייה בהעלותך לגבי האנשים הטמאים שלא הקריבו במועדו את קורבן הפסח, נאמר: "עמדו ואשמעה מה צווה ד' לכם". ובפרשת שלח נאמר לגבי המקושש "ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" - זוהי השאילתא השלישית, ובפרשתנו כפי שהזכרנו בהתחלה, השאילתא הרביעית לגבי בנות צלפחד. ולכן - בתורה ארבע שאילתות ואחת בפרשתנו להיות.
3. מטות לא ב: "נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים" וגו'. וברש"י ד"ה מאת המדיינים, ולא מאת המואבים! שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה וכו', אבל מדיינים נתעברו על ריב לא להם. ד"א, מפני ב' פרידות טובות שיש לי להוציא מהם, רות המואביה ונעמה העמונית. ובפרשתנו, מקשה רש"י את אותה קושיה (כה יח). ברש"י ד"ה כי צוררים הם לכם וגו' על דבר פעור, שהפקירו בנותיהם לזנות וכו', ואת מואב לא ציווה להשמיד! מפני רות שהייתה עתידה לצאת מהם כדאמרינן (בבבא קמא לח). ובכן בפרשתנו רש"י לא מביא את התירוץ הראשון "שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה", וגם את התירוץ השני רש"י מקצץ, כאשר הוא מעלים את נעמה העמונית ולכן - איזה רש"י בפנחס הוא רק רבע רש"י אחר בפרשת מטות.

פרשת מטות

1. על פי מנין המצוות בספר החינוך יש בפרשתנו מצוות עשה אחת (שנצטוונו במצוות הפרת נדרים) ומצוות לא תעשה אחת (שלא לשנות מה שנתחייב בנפשותינו בדיבור), וכידוע מצוות עשה כנגד רמ"ח אברים ומצוות לא תעשה כנגד שס"ה גידים, ולכן - אבר אחד (מצוות עשה) וגיד אחד (מצוות לא תעשה) בפרשה אחת (מטות).
2. הפטרת מטות (ירמיהו א) "ויהי דבר ד' אלי לאמור מה אתה רואה ירמיהו ואומר מקל שקד אני רואה ויאמר ד' אלי היטבת לראות כי **שוקד** אני על דברי לעשותי". בפסוקים הנ"ל ד' מראה לירמיהו מקל שקד כדימוי לשקדנות, ולפנינו דוגמה קלאסית של שעשועי מילים בסגנון של תרתי-משמע, סגנון שהספר המונח לפניכם אמון עליו, ובהחלט יש בדוגמה המובאת כאן משום גיבוי ללגיטימיות שיש לשעשועי תרתי-משמע בתורה. על כל פנים תרתי משמע.
3. האב יעקב עבד בשביל אמנו רחל י"ד שנים, ובניו - בני גד ובני ראובן, השקיעו י"ד שנים במלחמה ובהתנחלות בני ישראל בארץ ישראל כדי לזכות באדמה מעבר לירדן, שהרי התעכבו בארץ ישראל עד כיבוש וחילוק (עיין רש"י מטות לב: כד ד"ה והיוצא מפיכם תעשו), ולכן - את השנים שנתן יעקב בשביל אמנו (יד) נתנו בניו בשביל אדמתנו (יד).

ברכת חג שמח
וחופשה נעימה